

Jacobi de Casolis

LIBRARY CO. OF PHILADELPHIA.
RIDGWAY BRANCH
PURCHASED FROM THE
HEIRS OF GEORGE ALLEN, Esq. LL.D.

No. 138 *Ix 2+*

138

pricipes ad custodia p[ro]p[ri]i: atq[ue] ad iusticia ip[so]rum
formauit **S**ecta omib[us] parsimonia p[ro]suasit exi-
stimas labore militie assidua frugalitatis cosue-
tudine faaliore fore **T**ertia emi singula no pe-
cunia: sed compensatioe meritiu iussit **Q**uarta
auri & argenti uelut omium uilioru materia in-
stituit **Q**uinta administratione rei pu[er]e p[ro]ordine
disit Regib[us] potestate belloru Magistratib[us] iudicia
& annuas sanctiones Senatui custodia legu: p[ro]p[ri]o
eligendi ut creati: quos uelit magistratus p[ro]tate
p[ro]misit **S**exta fundos omes equaliter diuisit:
ut equa p[ro]p[ri]a nemine alijs potetiore red-
deret **S**eptima conuiuari omes publice iussit
ne cui diuitie sint causa luxurie i oculto **S**ecta
ua iuuenib[us] no amplius una ueste uti toto ano
p[ro]misit **N**ona pueros paupes no in foro: sed in a-
gro deduci iubet: ut primos anos no in luxu aut
ioco: sed in ope ageret **D**ecima statuit uirgines
sine dote nubere **U**ndecima ut uxores eligeretur
no pecunia iussit **D**uodecima maximu honorem
no diuitu: sed p[ro] gradu etatis senu esse uoluit
Nulla aut lege aliqd sanciuu cuius p[ro]mus ipse
seruato alijs no fuerit in exempli: & hec de mi-
litib[us] dicta sufficiat;

Capitulu quintu de forma & officiis Rectoru: qui
sunt regni uicarii

ICARII ¶ seu legati
Regis St Rocci: quorum
forma sic inscribitur
Nam miles sup equū
cū clamide de uario

& circa capitia hns in manus
dextra uirgā extensā positus
fuit Quia enī rex psonaliter r
in regno suo ubiq pnsē nō
pōt ideo nccē fuit: ut auctoritas que est ī re
rege sicut in fonte deriuet ad rocthos suos &
quoq uicarios: ut ipi psonaliter regnū uisitent:
& regā potētā omib subiectis ditioni regie ma
nifestent: Quia uō regnū qnq distātia locor dif
fuditur ne nouitates in una regni parte oriant
altera ignorāte nccē fuit duos esse regni baiulos
seu regis uicarios unū in dextra & alterū in sini
stra: in his debet esse iustitia pietas patiētia &
humilitas uolūtaria paupertas & liberalitas
iustitia luceat regni uicariis qā ipa est p̄clara
uirtutū interdum enī fit: ut pp neqtiā mini
stroz: dū supbiecto iustitiā subuertūt sine
culpa p̄ncipis ignorāter regna pdant: in iustū
enim minist̄ p̄ncipē de iniustitia culpāt. Qua
lis enī rex: tales & ministri. Cū iō ministri s̄
impj: & impius rex ipē putabit At cōtra cū

que dicitur de hinc in
p̄ncipib ad iustitiā

In iustis n. m.
In iustis p̄ncipib

IUSTITIA

duxit: & ad Camillū pducēs scelesto facinō
mi^r estiore sermone adiūxit asserēs se faliscos in
nanus romanorū tradidisse clatis pueris: quorū
pres in p̄tatem urbē hrent. Quæ ubi Camillus r
audiuit ait. Nō ad simile inqt tui: nec pplm:
nec ducē scelestus ip̄e cū scelesto uiuē uenisti
st nobis belli sicut & pacis iura Iusteq̄ ea
nō minus: q̄ fortit̄ seruare dretreuimus ar
ma quoq̄ h̄mus nō aduersus eā etatē. Cui
& captis urbib; parciē. Sed aduersus arma
tos ip̄os faliscos tu eos q̄tū in te fuit nouo
scelere uicisti Ego romanus arte: & uirtu
te ac armis eos uicam. Nō solū speuit ma
gnā pfidiā: sed censuit ut pueri pditore post ter
gū manib; ligatis ad parētes reduceret. Qua
iustitia cū eorū: & beneficio magis: q̄ armis
uicti. Senatu cūctatis uocato tanta mutatio
cuiū amicis est iniecta: ut q̄ mō effectali
odio uidebātur: pacē peterent: & portas
romanis apiret. **N**arrat auneus florus: qd
medicus pirri nocte ad Fabritiū uenit p
mittēs se pirri occisurū ueneno si aliqd ei
donaret. Quē Fabritius uictū reduci iussit
ad pirri dnm suū pirroq̄ oīa dici: quæ medicū
cōtra eius caput spopōderat. Tūc rex pirrus
admirat; eū dixisse fert. Ille fabritius est:

A. Floris

ICARII ¶ seu legati
Regis St Rocci: quorum
forma sic inscribitur
Nam miles sup equū
cū clamide de uario

is ergo
to
t

& circa capitia hns in manus
dextra uirgā extensā positus
fuit Quia enī rex psonaliter
in regno suo ubiq; pns nō
pōt ideo necē fuit: ut auctoritas que est ī re
rege sicut in fonte deriuet ad rocthos suos &
quoq; uicarios: ut ipi psonaliter regnū uisitent:
& regia potētia omib; subiectis ditioni regia ma
nifestent: Quia uō regnū qnq; distātia locorū dif
fūditur ne nouitates in una regni parte oriant
altera ignorāte necē fuit duos esse regni baiulos
seu regis uicarios unū in dextera & alterū in sini
stra: in his debet esse iustitia pietas patiētia &
humilitas uolūtaria paupertas & liberalitas
iustitia luceat regni uicariis qā ipa est p̄clara
uirtutū interdum enī fit: ut pp neqtiā mini
stroz: dū supbiecto iustitiā subuertūt sine
culpa pncipis ignorāter regna pdant: in iustū
enim minist pncipē de iniustitia culpāt. Qua
lis enī rex: tales & ministri. Cū id ministri sūt
impij: & impius rex ipē putabit At cōtra cū

que uer sari debent in
rege ubi sūt ministri
pncipis ad iustitiam

In iustis n. m.
In iustis pncipis

IUSTITIA

nib; pduxit: & ad Camillū pducēs scelesto facinorū
scelestiore sermonē adiūxit asserēs se faliscos in
manus romanorū tradidisse datis pueris: quorū
prēs in p̄tatem urbē hrent. Quæ ubi Camillus
audiuit ait. Nō ad simile inqt tui: nec pptm:
nec ducē scelestus ip̄e cū scelesto uiuē uenisti
st nobis belli sicut & pacis iura Iusteq; ea
nō minus: q̄ fortit̄ seruare dretreuimus ar
ma quoq; h̄mus nō aduersus eā ætate. Cui
& captis urbib; parciē. Sed aduersus arma
tos ip̄os faliscos tū eos q̄tū inte fuit nouo
scelere uicisti Ego romanus arte: & uirtu
te ac armis eos uicam. Nō solū sp̄cruit ma
gnā pfidiā: sed censuit ut pueri p̄ditore post ter
gū manib; ligatis ad parētes reduceret: Quæ
iustitia cū eorū: & beneficio magis: q̄ armis
uicti. Senatu cūtatis uocato tanta mutatio
cuiū amicis est iniecta: ut q̄ mō effectali
odio uidebātur: pacē peterent: & portas
romanis apiret. **Narrat auneus florius: qd**
medicus pirri nocte ad Fabritiū uenit p
mittēs se pirri occisurū ueneno si aliqd ei
donaret. Quæ Fabritius uictū reduci iussit
ad pirri dnm suū pirroq; oīa dici: quæ medicū
cōtra eius caput spopōderat Tūc rex pirrus
admirat̄ eū: dixisse fert̄ Ille fabritius est:

A. Florius

q̄ difficilius a legalitate: q̄ sol a suo cursu ad
uerti p̄t. Si ergo ignari legis diuine tales
fuerūt in opib; iustitiæ amore p̄iæ & cupi-
ditate fame. Quales hodie deberēt esse cristi-
ani i opib; diuine iustitiæ. Sed heu hodie lom-
bardos undiq; bella premūt: ad quæ nō arma:
sed emisilia ac iacula ferūt. pditiōes dolosita-
tes fraudolentiæ quotidie subcrescūt hostesq;
p̄sternūt nlla lex: nlla fidelitas nlla iuramen-
ta nlla pacta custodiūt hōnes: & uasalli cō-
tra dños suos insurgūt dñia naturalia fugi-
entes querūt libertati donari: & vilissimorū
cuiū serui effecti dños naturales pdidisse su-
spirāt Pietatē eos hie decet: quæ ad oīa ualeat.
Est autē pietas i affectu p̄ compassionē: i effectū
p̄ remissionē p̄ largitatem & p̄ cōdescensionē pie-
tas enī est ex benignæ metis dulcedie grata omib;
auxiliatrixq; affectio. Refert Valerius libro v. qd
nobilis sanguis mulierē prætor an tribunal suū
capitali crimine damnatā in carcerē necandā tradi-
dit. Is autē q̄ carceris custodiæ præerat mīa
motū nō eam p̄tinus stragulauit. Additūq; dedit
filie: sed diligēt̄ excusse neqd mīri posset portare
futurū existimās: ut fame consumaret̄ p̄trib;
aut trāsactis dieb; secū ip̄e querēs: qd nam eēt
qd tā diu cōsumaret̄. Curiosus obseruās aiātit

DE PIETATE

Valerius

filia extracto ubere fam miris lactis sui subsidio rele-
uantē. Quae at tam admirabilis spectaculi noui-
tas adiudices plata remissionē poenae mulie-
ri impetrauit. Quae enim nō penetrat: aut qd non
cogitat pietas. Quid enim tā inusitatu & inau-
ditu: q̄ matre filiae uberib; alita. Putaret hoc
aliquis contra reip̄ naturā esse factu. nisi parentes
diligere. p̄ma natura lex esset. Rex ap̄ ut
dicit Seneca oīo sine aculeo est. voluit enim
natura nē seui esse: nec ultionē expetere.
Collūq; detraxit: & iram eius inermē re-
liquit. exemplū hoc magnis regib; ingerēs:
ut pudeat ab exiguis aīalibus: nō trahere
mores. Refert Valerius libro. v. qd̄ Marcū
Marcellus captis ab eo siracusanis: cū essent
in arce cōstitutus opuletissime urbis: & affli-
ceiq; fortunā ex alto cerneret carnē luca-
bre cobibē nō potuit. Narrat idē: qd̄ cū
Caesar Augustus Pompeiū uictū aspexisset
impias lacrimas dedisse. Refert & pompe-
de pietate pompeii erga regē germaniae:
q̄ contra populū romanū multa bella
gesserat uictum in cōspectu suo suplicem
iacē diutius nō est passus: sed benignis
uerbis recreatū dyadema: qd̄ abieterat
capiti reponi iussit: & impristinū formā

Seneca

Valerius

Idem

hitum restituit & que pulcrū esse indicās.
& uicere reges, & facē, & parce. **C**onsimile
dicit de quodā consule Paulo noīe. Qui cū
quedam captiuū ad se adduci audisset oc-
currit illi: & illū uolentē ad genua sua pro-
cumbē dextera eū leuauit: & ad spē orta-
tus eū in consilio secū sedere fecit. Nec ho-
nore mensē indignū eū iudicauit dicēs.
Nā si egregiū nos hostē inimicis nouimus
& laudabilem, & felice miseris. Caesar au-
dita morte Catonis emuli sui dixit se glō-
eius inuidere: & illius glō nō inuidisse. pri-
moniū eius liberis eius incolume reseruauit.
Sic enī Virgilius instruit p̄ncipes p̄ptum re-
gere: libro .v. & recitat Augustinus de
ciuitate dei libro nono.

Virgilius
Augustinus

Tu regere impo popule romane memēto
Hec tibi erāt artes pacisq; imponē mores
Pacē subiectis: & debellare supbos
& alibi enichus

Enichus

Est piger ad poenas p̄nceps: ad proemia uelox
Nihil redit p̄nceps ac eorū uicarios inter-
populos ita caros sicut affablis eorū: & gra-
ta conuersatio: que ex radice pietatis ex-
oritur. Nam lē de traiano: qđ cū eū argu-
erēt amici: qđ in omib; ultra: qđ regē deceret.

Qđ p̄ncipes caros
reddat

& minimis cōdescederet. Redit se uelle esse ta-
le i patorem puatis quale impatore qsq; puatus
optaret. De Alexandro refert Valerius: qd
cū intempestate duceret exercitū milite con-
fectū senio frigore obstupefactū respexit ipe
sedes insede sublimi. & appropinquans ei stati-
descendit. & manib; suis ipm insede sua posu-
it. Id enī salutare futurū dixit: qd apud psas
pmus fuerit: q; regiu soliu occupasset. Quid
ergo mirū si sub eo duce militare anelabat
milites cui militis incolumitat carior erat
pprio fastigio. Humiles esse debet. Quato enī
maiores humiliatē in omib; Refert Valerius

DE HUMILITATE

massimus libro vij. Q. Publius Valerius cō-
sul romanus adeo plebem semp dilexit: ut
merito publicola cognominatus sit. Idez edes
suas in medio foro existētes dirrui fecit qd
nimis excelsē, semp ^{sup} ceteras apparebat. Quan-
tūcūq; domo inferior tantū qta superior extitit.
Adeo paup mortuus est: ut sumptu publico
sepelliret. Debēt sic esse humiles ut offitijs
cedant: atq; alijs honore comunicet. Hoc est re-
gnū nolle regnare cū possis. Ide libro. iij. cū
fabius massimus omia ase, & a pte auo, & p-
auo maiorib; suis sepe cōsolatum gestū aiad-
uerteret. Cum populo constā egit qtu potuit

ut aliquā uacationē huius honoris fabiæ gentis
nō qdem de uirtutib; filij diffidēs Erat enī illu-
stris sed ne maximū impum ī una familia cōti-
nuaret; Quid hac moderatiōe ualeatius Que
& prios effectus: q potissimi hntur supauit
Idem Fabius cū manib; totius senatus; & con-
sensu deferret; & ille se excusaret: qd præ
senectute nō bene uideret Instātib; cunctis
inqt aliū uobis grates querite adque hūc
honore trāsferatis. Nam si me eū gere cogeri-
tis nec ego mores uestros fere: nec uos meū
impum ppeti poteritis Rex fuit qdā subtilis
iuditij que ferūt traditū sibi diadema pus:
q̄ capiti imponeret retentū diu cōsiderasse:
& dixisse Onobile magis felice coronā Quā
si q̄ poenitus: q̄ multis solitudinib; piculis
atq; miseris sit referta cognosceret Nec hu-
mi qdem iacētē collē uellet Post q̄tam in-
uidiam seq meminerit Itaq; quo clarior
eris eo magis anxii: atq; sollicitum te eē oportet
Legimus Mosephus recitat: Q̄ cū quidā
amici Tyberij cæsaris eū req̄rerent: Q̄ præ-
sides puiciary nimio t̄p̄e in offitijs occupatis
ab offitijs amoueret Inqt si rei pu. & subiectis
p̄p̄tis expediret memini me inqt honem ple-
nū ulcerib; muscis grauātū uidisse: Cui eum

An p̄sides debeat p̄mit-
tē longo t̄p̄e in offitijs

ego cōpaties accepto flabello muscas depellere
 sic & dicit. Cur muscas plenas meo saquine re-
 pellis: & famelicas aduetare pmittis Duplomi-
 hi cruciatu auges uide mihi subuenire existi-
 mas Sic ego ait Tiberius diu i officio praesides
 pmitto regere: quos scio ditatos: ne eis amotis
 alijs uacui pecunia substitutis relicta iustitia
 aspiret ad munera sintq; populis i exactionib;
 grauiores ¶ Vespasianus tanta huilitatis exti-
 tit: ut Nerone mortuo: & uitello impij repa-
 toe turpiter a romanis tructato ac clamantib;
 legionib; uespasianu dignu impio: & Muciano
 duce eu durissime reprehedente tadem ui
 coactus cōsensit laudabilius esse memento
 te coactu impiu sume: q; ulcro te honori of-
 ferre ¶ Patiencia debet esse in eis siue p pelloe
 iniuriar; in uerbis: & in siue penar; in corpo-
 rib; siue in remissioe culpar; siue in modera-
 tione disciplinar; in correptionib; ¶ De patie-
 tia Alexandri dr q; cu antigonus ei dixisset:
 qd ei no competebat regnare maxie si etas
 ipius consideraret; eoquod no rubescebat i
 dnari in corpore suo regnu uoluptatis; & lux-
 urie: & io eu indignum regno dicebat. pa-
 tient; dura reprehensione tulit nihil praeter
 q; se corrigere: & bonos ac honestos mores

DE PATIENTIA

de patientia Alex.
 ad uisus rephon / log
 sub fructu

de patientia Julij Cesaris

assumē dixit. Eodē mō narratur de paciētia Julij cæsaris Cū enī caluus esset. & hoc grauissi-
me ferēt. & capillos defluētēs a ceruice ad frō-
tē reuocaret milite quodā ei dicētē facilius
est te cæsar caluū nō esse: q̄ me in romano ex-
ercitu timide q̄c̄q̄ egisse. ut acturū esse. Cūq̄
qdā m̄nam originē eius dispiceret panificū
eū uocaret ridendo ptulit dicēs: Q. melius exi-
stimas: an qd nobilitās in me incipiat: an quod
inte desinat. Cū eidē alius diceret O tyramne
paciēter respodit dicēs Si esse nō diceres.

de scipione Africano

de vespasiano

Seneca & Antigonō

Scipione affricano narrat: q̄ fuit bellicosissimū
qd cū qdā ei diceret uilē milite esse subarmis:
ac cū parū pugnātē uiceret paciēter R. dit di-
cēs Impatorē pepit me mater mea nō pugna-
torē. De Vespasiano dicit: qd cū qdā ei diceret
lupū posse mutare pilū: sed nō animū. Ip̄m autē
neutrū mutare posse: eoq̄d pecuniā esset cupi-
dus: nec auaritiā minueret p̄cessus ætatis suæ.
R. dit hijs omib; risū debemus nobis correptionē
& poenā criminib;. De Antigonō rege narrat
Seneca: Q. cū audisset aliquos male existima-
re: & obloq̄ de eo: qd int̄ dicētēs: & audiē esset
solus paries medius siue sola cortina illā leuif
comouit dicēs ex p̄sona al̄tius discedite hīc ne
uos audiat: audit enī uos ip̄a cortina. Patiē

tem

de Anaxarco

tes debent esse circa poenas illatas. Nam refert
Valerius de Anaxarco: Quod cum tyrannus eum tor-
queri fecisset. & amputationem ei lingue comina-
ret. Non est inquit ille pars corporis mei tue
ditionis: & ideo cum dentibus absidit. & abscisam:
ac cominuta in faciem tyranni expuit: magni ui-
ri est: & spectabilis nihil omnino obliuisci nisi ipsas
iniurias.

Valerius

de Archita Tarantino

Patientiam habent circa correptiones &
facietas. Refert Valerius: quod archita tarantino:
qui fuit magister platonis: Cum audisset agros
suos negligentia uillorum esse destructos ait: Su-
scipissem suplicium a te: nisi tibi esse iratus Ma-
luit enim ipsum impium tamen dimitte: quod pro ira plus
iusto grauius punire.

Valerius

de Platone

Refert idem de platone:
quod cum aduersus delictum serui sui uehementer
exarsisset Spensippo nepoti suo ex sorore mada-
uit modum correptionis deforme sibi extimans
si aduersio sua reprehensionem mereret. De
hoc eodem dicitur: Quod cum irasceret seruo suo iussit
eum tunicam deponere scapulasque uerberibus prebere
sua manu ipse caesus. Postquam autem intellexit se
irascam manum suspensa detinebat: sicut substule-
rat: & stabat percussio simul. Interrogatus autem ab
amico: quod superuenit: quod ageret. Respondit exigentem poe-
nam ab homine iracundum me esse existimas
nolo. Tu autem seruum istum uerberibus obiurga. Nam

idem

Seneca
Nihil tibi liceat cum
irascaris
DE PAUPERIATE Volunt
Valerius

ego irascor propter quod cedere nolo: Nam iratus plus
facit: quam oportet. Faciam ergo ut sit seruus
iste in sua potestate: quam in sua non est: qualis
ego sum: & oblitus serui: quam quem potius castiga-
ret inuenit: scilicet se ipsum abstulit: sibi ipsi potesta-
tem in seruo: & ideo ait Seneca nihil tibi liceat
cum irascaris: & hoc ideo: quia tibi cum irascaris omnia
uis licere. Si uincere iram non potes te illa incipi-
et uincere. Paupertas uoluntaria a deo in antiquis
fuit principibus: ut magis fama: quam pecunia
diuites esse affectaret. Narrat Valerius libro
vltimo: quod cum Scipio accusaretur de pecunia apud
senatum. Respondit cum totam africanam potestatem uestre
subiecerim nihil ex ea quod meum diceretur praeter
cognomen retuli. Fuit enim dictus Scipio africa-
nus: quia africanam deuicit. Non me inquit africanum:
neque fratrem meum asiaticum quaeque auaros reddide-
runt. Nam utique nostrum magis inuidiam nominis: quam
pecuniam locuplex est. Narrat de Archaglas rege:
qui dicebat: Quod auro tanquam fictilibus: & fic-
tilibus tanquam auro utendum est. Longe enim melius:
atque praestantius est moribus fulgere: quam rebus.
Ferunt enim eundem regem in fictilibus uasis coenasse
a querentibus causa. Respondit. Ego sum rex siciliae
Figulo fui genitore natus fortunamque reueren-
ter habeo: quam diues repetere exiui: & pro genitore

meo: & pgenitrice domo Consideras enim humi-
le ortu suu fictilibz utensilibz utebatz Horz
aut paupertatis uoluntaria extitit causa: quia
utilitatem rei pu. intendebat: & no sua: & io
Aug. ait Qui prudeter attendit plus dolet
paupertate: q opulencia pisse romana In illa eni
.s. impaupertate mozt integritas seruabat Phac
.s. opulencia no muros urbis: sed metes honum
ipius ciuitatis dira neqstia oi hoste peior cor-
rupit **L**iberales eos esse oportet: ut populu
munē alleuiet a labore Labor eni portatur
leuius: cu respiciunt rectores suos recognitoe
beneficioz: atq sua pntia adiscedo supportare.
Legimus Titus Vespasiani filius adeo liberalis
fuit: qd omibz: aut dabat: aut pmittebat: Cuiq
a suis carioribz questus esset: qd plus pmittebat:
q posset dare Redit Quia nemine detet a fa-
cie principis triste discede: & cu quadā die
nihil dedisset: aut spopodisset ait suis O amia
hodiernū die pdidi cum nihil boni ed hodie ege-
rim **L**egit de Julio cesare: qd nunq militi-
bus suis dixit Ite: sed uenite dices quod labor
cu duce pncipatus uidet militibz minor uide
de ipo legit in libro de nugis phoz: qd cu qdā
ueteranus quadā die piclitaretur corā iudici-
bus uocauit cesare: ut se in publico adiuuaret

cui Cæsar dedit bonū aduocatū. At ille ait O
Cæsar te piclitantē in bello asiatico nō uicariū
quæsiui. Sed pp te ego ipse pugnaui. Detexitq;
cicatrices uulnery: quæ sibi suscepit. Erubuitq;
Cæsar. & uenit ad aduocationē uerebatur em
nō tm supbus: sed ingratus uideri vnde idē ait.
Qui nō laborat: ut militib; carus sit: milites
nescit amare: & hæc de formis nobiliū dicta
sufficiat;

Incipit Tractatus tertius de formis schactorū
populariū. Capitulū primū de agricultura;

OPVLARIVM

formas: & officia

p strigentes apri
mo populari in

cipiemus tā acie posito
dextere regis: Quem o
an tocchū dextrū poni
mus: q ad regis uicariū
phūc oportet toti regno
necia præuide ad uictū: & hūc in hoc nro ope
agrocolā uocamus fuit aut sic formatus. Nā fuit
inhumana spetie factus hns in manu dextra ligo
nē: quo terra foditur in sinistra hūit uirgā: qua
armenta: & aīalia dirrigūtur i corrigia: seu incin
gulo hūit falcē: seu sarculū: quo uineæ: seu arbore

putatur: & ex eis superflua præciduntur Ad hæc eni-
tia ois agricultura reductitur Cultore terre pri-
mū legimus fuisse Cain Adde primogenitū Nctē
aut fuit hominem terre culture insistere: ut qd
terra mater oim: qd ex ea omes formationis
sumpsimus inicitū: & illā hāmus in fine uite do-
miciliū hūc: debuit nobis uiuētib; nro labore
reddere nutrimentū **D**ebet ergo agricola deū co-
gnosce: legalitate hre: morte contemne labori
insiste **C**ognoscere deū eū necesse est: ut a quo
bona temporalia recepit: qbus uita sibi donata
sustentetur ei grāq; actio fiat decimā reſq; offe-
rat eligatq; meliora ne uelut alter cam respuat
aut qd decimā partē grauiatur pp deū tribuere
sibi omia subito ingruente tempestate: aut ho-
stiu quera suborta tollant Nempe p eo qd ingra-
tus est homo pprieq; uirtuti suoq; consilio ac
industria tpralia multiplicari ascribit dei dispo-
nēte iudicio oia tolluntur ingrato. Dignū eni est
ut homo: q in habuētante fortuna deum nō noue-
at Vel sic saltē sibi aduersate fortuna reſſat
Legimus Dauid regē dū ei fortuna scda arripit
adulteriū: & homicidiū ppetrasse fugiēte uero
Saul aduersanteq; sibi fortuna in uirtutib; ac
dei amore mansisset **P**opulū iudaicū legimus
fameliā & sitiētē in deserto deū inuocasse pre-

cib; incrassatū aut ac carnib; extuantē ante
uitulū ineptis saltasse lusib;. Qui ergo uacius
deū cognouerat: plenus ydola fabricauit. **L**ega
lē ergo oportet esse agricolā: ut cū dñs eius
nihil sibi retinuerit: ille dñi psonā gerat. Curā
ergo solicitius aliena: q̄ sua. Nam maior; & no
bilium uita est in manib; laboratiū. Sic enī ar
tes s̄ dispositæ: ut nlla sibi sufficiat: sed sua
alijs cōcādo tūc ualeat. Sape enī fit: ut agri
cola cibetur grossiorib; & dño suo sutiliora re
portet. **R**efert Valerius libro. vi. Q̄ Antonius
orator clarissimus cū accusaret; de incestu
& accusatores pduceret; dū causa uētilaretur
seruū eius terrar; suar; cultore; atq; teste in
duceret; eoq; antonius dū isset ad stuprū ille
portasset lanternā: & ex hoc Antonius ueheme
ter confunderet; ac apud se sollicitaretur. Pepi
us noīe agricola ultro hortatus est eū: ut se
iudicib; torquendū traderet affirmās nllum
ex eo uerbū exitur; qđ causā illius posset offen
dere: itaq; plurib; uerberib; laceratus aculeoq;
impositus ardentib; & laminib; ustus oem in
accusatiōis custodita rei salute subuertit pur;
& fortē gerēs spm pepionis noīe inclusū. **F**u
it qđā penapion noīe: q̄ seruū noīe Teniū
huit hic fuit admirabilis fidei. Nā cū ad pena

Valerius

pione pscriptū occidendum milites ueniret Tenius
ipius seruus ne cognosceret mutauit cū eo ueste
pmutauit anulū se aut incubiculū lectūq rece-
pit: & ut panapione occidi passus est: Sed q ple-
riq hominum stulti: seruales cibos: & seruale ueste
fugiūt: & seruales mores nō fugiūt Omnis sapi-
ens liber est: & omnis stultus seruus: Omnis & ai
debilitas: & humilis fractaq timiditas seruitus
est. Mortē timē nō debent Vnde Valerius
Rāio uitā diligere mortē nō timere præce-
pit. Ridiculū est currē ad mortē tedio uitæ
Vir fortis: & sapiēs nō debet e uita fugē sed
exire unde Claudianus

Valerius

Claudianus

Quicquid liquidius complectitur aer
Quicquid alit tellus: quicquid maris æquora uertit
Quod flumini uoluunt: quod nutriet paludes
Cuncta tuis pariter credit aëria regnis
Limari subiecta globo: quod septimus auras
Ambit. & æternis mortalia separat astris
Sub tua purpurei ueniet uestigia reges
Deposito luxu turba cū paupere mixtū
Omnia mors æquat.

Verificator. Forma. Genus. Mores. Sapiētia &
Res & honores morte ruunt subita sola ma-
net meriti Labori ita insistat: ut uitet otia.
laborantē enī agricolā oportet: & fructū colli

Tibullus

gere. Ita tñ labori insistat: ut sacris regescant
dieb; unde Tibullus.

Luce sacra regescat humus: regescat arator:

& graue suspensio uomē cesset opus.

Soluite uincla iugis: nūc adpræsepia ducūt

Plena coronato uertice stare boues.

Vos quoq; abesse procul iubeo: discedat ab aris:

Cui tulit hesternæ gaucha nocte uenus.

Ad agricolā ptinet aīalia: & armēta nutrire

& iō uirgā dirrigat aducat ad pascua reducat

Primus homo pastor fuit Abel: q; iustus fuit: &

meliora deo ī sacrificio obtulit. Sic illū decet te

Seq; nō solū arte: sed morib; & uirtute: & memē

to: qđ ille nō pōt Abel: quē Cahim malitia exer

cet. **A**gricolam ptinet colere arbores: & insere

plantare uineas: & plā putare. **H**oc fecit pri

mo. **N**ōe. **N**ā refert Iosephus in libro de causis

rez naturaliu: **Q**uoē nōe pmo inuenit uitē silue

strē: i. labruscā: quæ a labro uiat; sic est dicta

Quæ cū esset amara accepit quadruplex qñs sa

quinis. s. Leonis/ Agni/ Porci/ & Simiæ. Sed de

huiusmōi sanguine amixta terra fecit fimum

& ad radicē cuiuslibet uitis præcise posuit: ut

amaritudine uitis repulsa dulcoratū fructū

redderet. **C**ūq; de uino eius bibisset inebriatus

est: & nudatus in tabernaculo ob hoc a filio suo

Cam minore derisus est: At cū sobrius factus eet
cogregatis filijs: eis uini naturā ostendit dicens
iō se sanguinē dictorū aīaliū apposuisse: ut
discerēt hōnes p̄ uinū q̄nq̄ fieri leones p̄ irā
q̄nq̄ agnos sine metē p̄ euecordiā q̄nq̄ por-
cos p̄ luxuriā q̄nq̄ simias p̄ curiositatem p̄
sumptā: Nā simia quicq̄ uidet fieri: totum
facere conatur: & destruit. Sic & multi cū sit
sobrii contēti propis offitijs Ebrii circa aliena
offitia se occupant: & cum seruire se credit
deseruire noscuntur **Valerius** dicit Q̄ uini
usus olim romanis feminis ignotus ne. s. mali-
q̄ dedecus plaberetur. **Ouidius**

Valerius

Ouidius

Vina parat aīos faciūtq̄ colorib; aptos
Cura fugit mero diluiturq̄ mero.
Tūc ueniūt risus: tūc paup̄ cornua sumit
Tunc dolor & cute rugaq̄ frontis abit.
& haec de agricola: & opario: seu pastore dic-
ta sufficiant ad presens;

Capitulum secundum de opibus fabrorum

ABRVM sic forma
tū tenemus: quem
an̄ milite in dextera
regis situatū dicim;
& merito q̄ milite
indiget h̄re frena: & calca

ra: & sellas: & arma: Que oia p fabri explet
Na factus in forma fuit humana hns inma-
nu dextra malleu dolabra inleua: & cemeta-
rij trulla incingulo: seu corigia ad huc reducū-
tur omes artifices: ut st fabri ferrarij/aurifi-
ces/moneta componetes/Naucleri/ lignori q
cesores/ Cemetary/ & domos/ muros/ ac turres
aedificates. pmi significat in malleo: scilicet in
dolabra: Tertij in trulla: qua cemetu int late-
res componit/ In omibz his debet esse fidelitas/
Sapia: & fortitudo **F**ideles eos esse: & lega-
les necesse est ee. Quata namq eis comittuntur
no solu metalla: Veru & nauigatibz humana y
corpora. Pecunia fabri comittitur Corpora ceme-
tarijs lignori cesoribz: ut in eorj edifijs do-
mibz: & acaumatibz: & imbriz ptegatur cu
corporibz aia sub umbra nauclerij in piculis
securatur **S**app fideles existat: quibz tot: &
tata comittunt/ **E**cotra dr: q fide pdit nihil
ultra pot pdere. No aut ht causam loquedi:
cui credi non pot/ **F**ides est sanctissimu pecto-
ris bonu: nlla necessitate ad fallendu cogit/
nullo proemio corrumpit/ **R**efert Valeriu
Q fabius recepat captiuos romanoz ab
Anibale inposita numorj pactoe: Qui cum
a senatu non prestaretur misso in urbe filio

Valerius

fundum r: qd unicū possidebat uendit: & pre-
tū protinus Anibali numerauit. Se enī potius
p̄monis: q̄ patriā fide inopē esse uoluit. Sum-
ma amentia est in eorū fide spē h̄re: quorum
p̄fidia toties deceptus sis. & cū fortuna statq̄
caditq̄ fides. **Hij** artifices sumope mudo s̄t
utiles. Scire enī debemus: qd ea: quæ interris
gignūtur: ad opus hōnum creari oīa hōnes aut
hōis causa gnatos fuisse: ut ipi inter se alij
alij prodesse p̄sint. In hoc ergo debemus nostrū
ducem seq̄: & cōes utilitates affere in mediū
Fundamentū enī p̄mū iustitiæ est: ut ne cui
noceat. Deinde ut cōi utilitati seruiat. Nam
tua res agit: p̄ces cū p̄ximus ardet: & ne-
glecta solent incedia sumē uires nihil h̄t for-
tuna maius: q̄ ut possit neq̄ natura melius:
q̄ ut uelit seruare q̄ plurimos. **Sapiētes** eos
esse decet: ut sibi inuicē nō inuideat: ut n̄lls
de alio suspitionē inducat. In naturā hōnis
deus h̄c esse uoluit: ut duarū rerū cupidus
& appetēs esset: s̄. religionis & sapiētiae. Sed ho-
mines iō fallūtur: q̄ aut religionē suscipiūt
obmissa sapiētia: cū alterq̄ sine alio uerū esse
nō possit. Sapiētis enī propriū est nihil qd pe-
nitere possit facē nihil inuitū: sed splendide &
cōstant̄ grauiter & honeste oīa facē. Si nulli

inuideris maior eris: Qui enim inuidet est maior
minor inuidia si quidem est cum dolor ex alienis
comodis Nulli ergo inuidet uir bonitate præ-
ditus Inuidus hæc loquitur fertilior seges est ali-
enis semper in agris Vicinū quod pecus grandius uber
habet suspitione careat ne uerificet in illis illud
quod dicit Seneca

Seneca

Hoc habet omnis affectus: ut in qua re ipse insanit
in eadem putet omnes fuisse Dionysius siciliæ
tyrannus adeo suspiciosus erat: & meticulo-
sus scies se odio ab omnibus habitū: quod sumotis a-
micis in eorum locū ferocissimos barbaros: quibus
uite suæ custodiā committeret substituit: & etiā
consoni moetu filias totere docuit: Quibus etiā
adultis non ausus est ferrū committere: sed ut can-
dentiū gladiū: & nucū putaminibus barbā sibi
& capillū adureret adhibuit Nec se securiorem
exhibuit filiabus ut patrē. lectū quoque quasi ca-
stra lata cinxit in quē se ligneo ponte recipie-
bat forē cubiculi extrinsecus a custodibus: & clau-
sam interiorem diligentius obseruabat Propter
huius suspicionis suæ materiā plato cum uidisset
dictū Dionysium siciliæ regē circumseptū custodibus
ei publica uoce dixit Quid tam inquit mali fe-
cisti: ut a tam multis nocte has custodiri For-
tes esse debet maxime: quod nauigationi insistent

Si enim existeret timidi timore alij impitis. & picula nescientibus incurreret. Sicq; fieret: ut omnibus timetibus desertis aut a labore cesantibus desperet. Nauis enim percellosa tempestas citius absorbet: cum deficiente gubernatoris animo consilioque perditis ceteros suo commissos regimini timor inuoluit. Sit ergo in eis fortitudo animi: que est considerata periculorum susceptio timore enim gubernatore & si contingat pericula spem tamen salutis ceteris perituroque permittat. Magni enim animi est magna pericula equo animo sustinere: & hec de fabro dicta sufficiat;

Magni animi est
magna pericula

Capitulum tertium de lanifice: seu notariis aut pelipariis: & alijs

ERTIVM populare
sic describimus: que
an alphile dextrum
situatum dicimus: &
tenemus: quia inter hos de
quibus hic loquimur sepe lites:
& contentiones oriuntur: quas
necesse est per alphile tanquam per
iudicem terminari: & per notarium ante ipsum sedere
te in auctenticis scriptis poni. Hic autem sic for
matur. Nam homo est hinc in manu dextra for
cipes in sinistra gladium magnus & latus in cori

gia pugilare, penarolu: & sup aure dextra cala-
mū ad scribendū. Notq officia s̄ instrumenta:
p̄ quæ contractus fiunt: & aucteticis scriptis
ponē iudicib; assistē condemnationes requirere
quæ signat pugillaris: & ip̄e in aure positus ca-
lamus: Alij hnt̄ p̄anos incidē: consuere: totere
colorare: eosq; texē: barbā radere: Quæ oīare
presentāt f̄cipēs. Cultellus seu gladius rep̄tat
terrones Coriarios coriorū confectores pellipa-
rios macellarios, seu betcharios aīaliū occisores
hij omēs prædicti noīe lanifices appellātur &
Quia aut̄ notarij: aut pelliparij: aut cortarij
contra pellē ip̄am opantur: aut lanā ip̄am &
pilos considerant: ut faciūt p̄anos incidentes &
consuētes colorātes texentes barbarū tonsores
& p̄anorū: aut carnes ip̄as: ut macellarij: aīa
h̄im occisores ad hos ptinet artes: quib; s̄ de-
diti diligēter & fideliter exercere In his præ-
cipue debet esse socialis amicitia honestatis cō-
tinētia: & uerborū ueritas Notarij rei pu^{ce} mul-
tū utiles caueāt ne sibi appriet: quæ cōitatis
s̄ Hi enī si boni s̄: optimi s̄: si mali s̄ rei pu^{ce}.
s̄ pessimi Cū enī p̄ eos causæ: ac questiones
sub iudice assessore causæ scribātur multa in
eis si ueritas: aut legalitas fuerit magna cōi-
tatis ciuiū utilitas emergit. Caueāt ergo ip̄i

consciētia ne formā cōtractus uitiēt: qd
illi ad emēdam tenēt: cui in suo dolo inscrip-
to mētiti sūt. Statuta ciuitatū cū cōtinue ple-
gāt: atq; sciāt: confidentē considerēt si cōtra
Deū: & iura esse cōfecta nouerit p̄ptum/ac
rectores allitiāt admutandū. Furis enī non
sūt uiculi: qd cōtra fidē: & bonos mores sa-
scitū est. Sed heu hodie: qd plura de re. p̄. no-
uerūt agē bona pr̄termisso dei timore in-
firmiores: & inscios populares seducūt ad cōiu-
ratioēs: & inepta collegia atrahūt & unietes
in unū seditiones inciuitate potius: q̄ cordiū
federa nectūt. Nullū hodie lombardis tantū
nociuū est collegiū quantū notariorū inq̄bus
inuenit̄ discordia uolūtati: Vt iō pace ciui-
tas gaudeat ad concordia: & sinceram amici-
tia se hortētur. De qua dicit Tullius Q̄ ami-
cicia est erga aliquē bonarū rerū illius causa:
quē diligit cū pari uoluntate. Quae om̄ib;
reb; pr̄ponēda est. Nihil enī est tā naturae
aptū tamq; cōueniēs ad res scdas ut aduer-
sas: q̄ amicitia. Cuius uix q̄ta sit ex hoc intel-
ligi pot̄: qd ex infinita societate ḡnis humani
quā cōciliauit ip̄a natura: ita cōtracta res est:
& adducta ī angustū: ut om̄is amor int̄ duos:
ut int̄ paucos conciliēt̄. Quomō pot̄ esse uita

Tullius

utilis: quæ amici nõ mutua beniuolentia cõ-
gesat. Quid enim dulcius est: quã hãre amicũ:
cũ quo audeas sic loq: ut tecum. Verũ hæc
amicitia: quãq; fidatur sup bonũ delectabile:
& hæc est amicitia iuuentutis. Vbi regnat
calor: q; est delectatiõis p̄cipiũ. Quandoq;
fidatur sup bonũ honestũ: & hæc est amicitia
uirtuosi: unde dicit tulus amicis & nõ tri-
buẽ: qd recte possis: & tribuẽ: qd nõ sit equũ
cõtra offitiũ est. honores, & diuitiæ, & uo-
luptates: & cetera huiusmodi gnis: quæ uide-
tur esse utilia nunq; amicitiaẽ anponenda sũt.
At neq; cõtra rē publicã: neq; cõtra iusura
dũ ac fidẽ amici ea uir bonus faciet. Diõia
facienda sũt: quæ amici uolũt nõ amicitiaẽ
tales: sed coniuratiões putade sũt. Cũ id quod
utile uidet in amicitia: cũ eo qd honestũ est
comparat. laceat utilitatis spes ualeat
honestas. Hæc iq; lex i amicitia seruetur: ut
neq; rogemus res turpes: neq; rogati fatiamur.
Turpis est excusatio: & mĩe accipienda. Siq;
cõtra rē publicã amici eã se fecisse fateatur.
Refert Valerius: q; cũ qdã Rusilius nõie cui-
dã amico suo iniusto rogati resisteret isq; eũ
indignatiõẽ dixisset. Quid ergo mihi opus est
amicitia tua: si qd rogo nõ facis. Redit. Imo qd

Tullius

Valerius

mibi tua: si pp te aliqd inhoneste facturus su:
Quadoq fundat sup bonu utile: que ta diu
durat: qtu utilitas Vnde Varo i sententijs di
cit: qd amici diuitu palee st certa grana s
vis amicu expiri calamitosus esto Dicit Sen
de qbusda: q nerone impatore sequebatur s
melmusce sequuntur Cadauera lupi preda
sequitur ista turba no honem Tullius refert
quod Targnus supbus: que nepos ex sorore
Brutus nomine de roma expulit: du exulare
dixit tuc pmu intellexisse se quos fidos ha
buisset amicos: quos infidos cu iam uetris
gram referre posset: Qui utilitatis causa assup
tus est ta diu placebit: q diu utilitatis erit.
& inde amici fugiut inde probatur. Nego
tatio est ista: no amicitia: queadmodu acce
dit. Ouidius

Varo

Seneca

Tullius

Ouidius

Vulgus amicitias utilitate probat.

Vix duo tres ue mibi de tos supestis amici:

Cetera fortune: no mea turba fuit.

Donec felix eris: multos numeabis amicos

Tempora si fuerit nubila: solus eris:

Amicitia ergo: si ad fructu nrum referimus

& no ad illius comodum: que diligimus no est

amicitia: sed mercatura quedam utilitatu suar.

Prata & arua / & pecudes hoc mo diliguntur

Petrus

quod ex eis fructus capiuntur. Honorum autem caritas
gratuita est. Sincere fidei amici precipue
in aduersis rebus cognoscuntur: in quibus quicquid pre-
statum totum a constanti beniuolentia perficitur.
feliciter autem cultus maiore ex parte adula-
tionis quam caritati arrogatur. Refert Petrus adfu-
sus. Quis fuit arabs pater huius unicum filium: quem
interrogauit quot amicos adquisierat: Quo respo-
dente ait pater multos: ait pater ego iam se-
nex non adquisiui nisi unum: & addidit non sit
tibi fili parum habere unicum amicum: nec multum
habere multos. expedit enim amicos probatos amare
non amatos probare: & ideo filio mandauit: ut
occiso portu ac in sacroposito fingeret se ho-
minem occidisse: ac singulis amicis: quod fecerat
oculte deferret sepelliendum: Quis cum filius patris man-
datum expleisset: ac per ordinem omnes amicos requi-
sisset omnesque male quoniam imo iniuriose: quod tale
re: sicque periculosa eis manifestauisset respocississet
Rediit ad patrem nullumque amicos habere necessitate
urgente probauit. At pater amonuit filium: ut
ex sua parte requireret unum solum: quem dixerat
ac gloriabatur se habere unicum probatum amicum: Quo
facto ille omnes de domo propria emisit silentioque
facto secretaque cum omnia noturno tempore tuta
esset sopitique omnes ex humo fossam profectam

fecisset. porcū p̄ hōnē: nō hōnē pro hōnē tñ se-
pelliendū suscepit: Quē deposito detegēs por-
cū donū retinuit: Quē mortuū hōnē susce-
pat tumulandū. Sicq; filius p̄ris unīcū ex
tunc pbauit ue uerū amicum esse suosq;
magis fortunæ p̄speræ adulatōēs: q̄ aduer-
se pbauit amicos. Refert idē: quod duo *Idem*
erant mercatores Vnus Baldachenus: &
alter egiptius: q̄ tanta erāt amicitia iue-
ti: ut cum Baldachenus esset in egipto: &
Egiptius traduce uellet desponsatam sibi
uxorē: p̄ qua Baldachenus nimio captus erat
amore intātū: ut p̄ ea langueret finaliter
amedicis amoris ardor apitur: Q̄ attendēs
egiptius uxorē sibi debitam cū dōtis summa
tradidit Baldacheno valēs ante uxoris amo-
re: q̄ amasij carere p̄sēntia Cū autē Bal-
dachenus cū assumpta sibi uxore ad p̄prias
remeasset ditatusq; diuitijs nimīū esset ac-
cidit egiptiū ad extremā paupertatē deuenis-
se cūq; medicado p̄ mundum uenisset Baldach.
eadēq; nocte: qua aplicuit eo dormiēte ī quo-
dā templo occisus fuit homo iuxta templi
illius fores Cū autē medicus egiptius facto
mane templū egrederetur tanq̄ homicida
capit: ad questionē positus homicidiū fecisse

Sponte fatet: At iudex attendes: & duorum ami-
corum constantia: & rei emenda poena remisit &
factum est: ut aegyptius: qui uxorem amore amici
sponsatam sibi relinquere amico ducendam sorore
inueniret omnium bonorum temporalium baldache-
ri medietate diuides possideret atque suspectum
torturam effugeret. **O**mnis honestati & continen-
tia studeat. Cum enim praedicti artifices req-
uiritur eorum artibus necesse habent saepius cum
feminis conuersari ideo eos decet esse honestos
& castos: ne feminas sollicitet imo ab eis
oculis: aut mitibus sollicitati refugiat. **T**ertu-
lianus refert Democritum philosophum excecasse
se ipsum eo quod mulieres aspice sine carnis
concupiscentia non ualebat. **R**efert Valerius
quod quidam excellentis pulchritudinis adolescens
licet esset castissimus nomine Spurrima: quia sua
pulchritudine plurimum feminarum sollicitabat
oculos: & ex hoc uiris: ac parentibus earum esse
se suspectum sentiret oris decorem uulne-
ribus confudit fatiunt totam lanceolis ferroque
arant deformitate faciei scitatis suae fide-
manegis: quam pulchritudinem irritamentum ali-
ene libidinis esse maluit. **L**egimus scimo-
niale uirginem eo quod oculorum pulchritudinem
regem quendam sollicitauerat sibi oculos eruisse

Tertulianus

Valerius

regiꝝ sollicitato madasse eos ꝑ munē Platone
ꝑhm ditissimū legimus patriā & ꝑrimoni
ū reliquisse: & achademia elegisse uillaꝝ procul
nō solum deserta: sed & pestilentem: ut cura &
assiduitate morborꝝ libidinis impetus frāgeret.
Vide & plures eius discipuli sibi ipis oculos ef
foderūt. Refert Helinactus: qđ demostenes
Stomacū laudis noīe nobilissime meretricis
iocādo sub palpās: & queritās hoc qđtū cū illa
diceret mille denarijs & dit Ego poenitere
tati nō emo Ouidius

Helinactus

Ouidius

Quod iuuat exiguū est: plus est: qđ ledit amātes
Est uirtus placidis abstinuisse bonis:

Augustinus de ciuitate dei libro ꝑmo refert Augustinus
Qđ egregij romani noīs marcus marcellū
qđ siracusam urbē ornatissimā cepit fert
eam ꝑus fleuisse ruiturā: & an̄ eius sangui
nē suas illi lacrimas effudisse. Gessit autē &
curā pudicitie & inhoneste seruade. Nā
priusqđ oppidū uictor uisisset inuadi cōstitu
it edicto neqꝝ corpus liberꝝ uiolaret. Verita
te attendat: qua inuentio & sermo & aptꝝ
honis inuicē in bono concordat: nec in nullo
inxisse dissentiūt uide uerissime dicit: qđ ue
ritas nō hē angulos. Iꝑa enī est uirtus: qua
qꝝ omī timore: uel fraude supposita cum

Valerius

quada[m] spiritus libertate: q[uo]d recte sentit ef-
fatur Valerius maximus dicit: q[uo]d tyranni
sicilie dionisij cu[m] omnes siracusani interitum
optaret Quada[m] ultimae senectutis femina sola
quotidie matutino t[em]p[or]e deos orabat: ut inco-
lumis: ac sibi sup[er]stes esset praedictus Dionisi-
us Q[ui] audies Dionisius admiratus interroga-
uit causa[m]: at illa: puella inq[ui]t cu[m] essem: & q[ui]
orauit tyrannu[m] h[ab]ere carere eo cupiebam
successit peior: & illo & cu[m] care[m] cupere ter-
tiu[m] te importunior[em] caeteris h[ab]ere cepimus &
Times ergo detiore[m] tibi succede[m] caput meu[m]
p[ro] tua salute deuoueo Tam faceta[m] ueritatis
audacia[m] Dionisius punire erubuit: & haec
de lanifice dicta sufficiant;

Capitulu[m] quartu[m] de mercatorib[us] & captiui[us];

NTE regem quar-
tu[m] populare[m] situ-
atum nouimus
Na[m] in humana[m]
spetie[m] fuit h[uius]

in manu dextra libra[m] cu[m]
podere In sinistra h[uius] &
fuste: siue brachi[u] men-
suriale: in cingulo h[uius] bursia[m] cu[m] pecunia
parata[m] ad respondendu[m] poscetib[us] in isto. re-

presertant mercatores pannorum telarum &
quarumque rerum: & hoc in brachio mensurali
Campsores pecuniarum comutatores: & hoc in
libra vel pondere. Depositorum receptores: & pe-
cuniarum: & hoc in bursa. Hi omnes debent aua-
ritiam fugere: debita cauere: promissa debent
attendere & seruare. Integrum promissa &
deposita debent restituere. Ante regem congrue
sintiantur: quia thesauris regis debent pre-
esse: & pro rege militibus instipendijs respon-
dere. Caueant igitur auaritia: quae est ydolo-
rum seruitus de qua dicit Tullius

Tullius

Auaritia est cupiditas accipere uel retinere ut
ultra necessitatem immoderatus amor habendi. Hoc
enim uitium nullum deterius est maxime in principibus
& temporum gubernationibus. Haec enim omnem hominem
ad quoduis malum impellit maximeque in senibus regnat.
Quomodo autem hoc contingat non intelligo. Quid
enim absurdius esse potest: quam quod minus restat uide-
re eo plus uaticium querere. Ex uerbis sapientum
auarus nisi cum moritur nihil recte facit: Cui
nil opes mali nisi ut uiuat diu. Nulli auarus
bonus est: sibi malus inopi pessimus negandi cau-
sa nunquam auaro deficit. Refert Seneca: Quod ab
Antigono cinicus petiuit talentum. Respondit: Antigo-
nus plus esse: quam cinicus petere deberet. Repulsus

Seneca

Iosephus

petijt denariū: & dicit minus esse: q̄m regē dece-
ret dare. In denario regē. In talento Cinicu Re-
spectit. Cū posset denario tanq̄m cinico dare.
& talentū tanq̄m rex. Nihil tam exiguū est: q̄
qd̄ nō honeste regis humanitas tribuat aua-
ritia cupiditatis pars: q̄ns omniū est libidinū.
Refert Iosephus xvij. libro antiquitatū: Q̄ fuit
Paulina noīe maiorū dignitate præclara: stu-
dio castitatis intenta: honestatis opinione spi-
cua: opū magnitudine locuplex: & uultu de-
cora: ea etate q̄n mulieres de pudicitia glo-
riātur. Hac nupta daturno noīe q̄ne / opibz /
cæterozq̄ cultu cōsimili. Mucius enī amore de-
tinet miles qd̄a emeritus noīe mucus: Qui
eā muneribz / promissis / facetijs diuersis soli-
citas mulieris pectus marmoreū neq̄ inflet
tere: At Mucus ardes magis eoq̄d sibi cernit
negari lecto decubuit: mortiq̄ se adiecit: hoc
unum sibi iudicās tāti mali fore remediū erat
aut Mucio liberta quædā noīe yda oīum ma-
larū iniquitatū coagulū: Quæ dure ferēs dñi
sui piculū ei pmisit si delecto surgeret: & cōsilio
suo assentiret: qd̄ Paulinæ tradaret cū effec-
tu concubitū. Cumq̄ gaudēs surrexisset de lecto
q̄nq̄ miriades yda liberta requirit. Nō tātas q̄-
tas Paulinæ Mucus spopoderat: Nā & uiginti

miriades paulinae spopoderat: si delectationi
suae prebuisset assensum acceptaque pecunia yda
liberta auaritia sacerdotum ysidis cognoscens du
as promisit principi sacerdotum mirides: & dimi
diam: si tacite secretaque ad effectum posset perducere
ut mundus amator ardentior paulinae gau
dere posset amplexibus. At ille ardens auaritia
& promotus pecunia acerbita paulina finxit
se de egipto ab anubio deo egipti destinatum
dicere ipsum errandi amore paulinae teneri: &
ita sibi mandata dedisse: ut paulinae romanae
de amore portaret. Quae illa audies libenter nu
tium suscipiens ad amicum maritum & uicinas
gloriando denuntias: quod ab Anubio tali merito
iudicetur: quod ab ea thorum & coenam ab Anu
bio concupiscat. Maritus autem grate concessit
pudicitiam coniugis non ignorans. Illa igitur
pergit ad ysidis templum. Ibiq; clam coenauit
Thorumq; parauit. Cumque quiescedi tempus
uenisset uniuersae templi fores a sacerdo
te auaritia corrupto & stupri conscio ose
ratur cunctaque luminaria extinguuntur. Mundus
autem amator ardentior latuit in abscondito templi:
& obscuro: & oportuna hora ad iacentem pauli
nam ac expectantem deum anubium silenter peruenit.
Illa autem extimans deum esse reuerenter accepit

atq; ita cū ea mundus pnotās circa uicinalucis
abscellit Illa autē mane facto ad uirg/ adami-
cas/ & uicinas ueniēs se gloriebat/ cū deo &
anubio tota nocte carnaliter pnoctasse uer-
ba: quæ ei anubius dixerat indicabat Sed ex
audientib; alij nō credebāt nām rei inspicien-
tes: alij autē credebāt: Quidā autē: ut mira-
culū mirabātur mulieris pudicitia attēde-
tes dignitateq; refferētes Tertia uō die postq;
hæc facta sūt occurrit paulina Mundus infe-
stus amator: & fraudulēter pudicæ femine
corpus atrectator dicēs O paulina saluasti m
uiginti milia: quas potuisses p me tibi &
pmissas familiarib; tuis reb; addicere Nūc
nūc nec meis postulationib; defuisti: & da-
nificatione liberaisti Nam in templo ysidis tota
nox a te cū mudo pacta est: nec mei noīs int-
est aliqd uoluptate pcepta Nihil enī ad pfaciē-
dū opus obfuit: qd Anubius uocitatus sum: &
ille qdē talia loquutus abscellit Illa uō in me-
tem suā rediēs tūc primū illud facinus in-
tellexit: & scissis ptinus uestimētis ad uirū
acurrit factionēq; aperit tāti facinoris depre-
cata ne suā iniuriā neglississet At ille pordi-
nē cūcta impatori denuntiauit Tūc Tybe-
rius impator causā diligēter examinās uniuē

lam auaritia: & scelus sacerdotu inuenit: &
ipos qde cu eade: que causa totius iniquitatis
extiterat adigit in cruce. Templu aut ipm &
fuditus euertit: statuamq ysidis in fluiu tybe-
rim iactari precepit. Mundu uo exilio ppetuo
damnauit dignu eu maiori poena non iudi-
cas eoqd amoris uehemetia deliquisset. **L**egi-
mus: qd fuit mulier quedam solitaria uitam
duces: que congregata magna auri qritate
domi fossa humi facta abscondit. Sed post mor-
te eius cu hoc ad notitia epi deuenisset de
madato eius aurum in eius sepulchru est piec-
tu. At postq hoc aurum sepultum fuit tribus
dieb se misera pclamare audit maxio se di-
cens consumi in cedio. Cu aut multis diebus
uicinos multipliciter molestasset de epi madato
ad ea extumulanda uenit apertoq sepulcro
siue tumulo aurum collatum & liquatum in ipius
os igne sulphureo repitur: ut uerum sit illud au-
rum sitisti aurum bibe: corpus aut auarissime
mulieris foetidissimu acceptu extumulo iclo-
aca piecerunt. **Seneca** in declamationib; **Seneca**

Mulieru uitioꝝ fundamentum est auaritia
Valerius Maximus **A**uaritia latentiu inda- **Valerius**
gatrix lucroꝝ manifeste preda uorago au-
dissima. Neq hendi fructu felix est: & quere

di cupiditate miserima. Nec autē oīa Septimolus
malus nōie possedit: Qui cū esset familiaris
cuidā nōie Graccus in tm̄ exarsit auaritia:
ut ad. Spontione auri: qđ sibi qđā Spumo
cosus nōie p̄misit nō est ueritus caput Grac-
ci amici sui abscondē ac p̄ urbē palo fixum
ferre. Insup & cauata p̄tē capitis: quo pō-
derosius esset liquato plumbo impleuit ut
ip̄ius pondere auri sibi p̄missū acciperet. **Codi-**
ola hęc Septimoli auaritia Ptolomei uō regis
cyproꝝ risu p̄sequēta. Mā cum Antonius
impator eū magnas opes h̄re cōspiceret: &
corripuisset eū sordibꝫ: ac p̄ eas se piturq̄
uideret: iōq̄ om̄i pecunia nauibꝫ imposita
ī altū p̄cessisset: ut classe p̄forata suo p̄iret
arbitrio: & Antonius hostis p̄ceda careret
auri / & argentū mergere non sustinuit: sed
futurq̄ necis sue p̄remiū domū reuexit. hic
p̄culdubio nō diuitias: sed adiuitijs possessus
est. Titulo qđē rex insule cypri aīo uero pe-
cunia miserabile mancipiū: & p̄ouerbijs
sapienter pecunie opartet impare nō ser-
uire. Pecunia si uti scias ancilla est: si nescis
dn̄a: pecunia nō satiat aurq̄ auarq̄: sed irri-
tat. Salustius

Salustius

Auaritia fidē / & probitatē ceterasq̄ bonas

artes subuertit: & pro his supbia: & crudeli-
tate deū negligē omnia uenalia hre docuit

Cauent aīo nimia cōtrahere debita Am-

Ambrosius

brosius de Tobia paupertas nō hē crime: sed

debe uereturū est: non reddē uereturū

Diues es: paup es: nō sumas mutuū Si diues

es nullā pateris petedi necessitate: Si pauper

cogita soluēdi difficultate. Ex prouerbis sapiē-

tum Fraus est accipe: qd nō possis reddere

Seneca pmo docendi sūt: q libent accipiunt

Seneca

libētē reddere: & eos quib obligati sūt re-

atōq nō tm equare: sed & uicere Itaq sibe-

fitia gratis collata reddēda sūt multo fortius

mutua. Sed qā multi ingrati amici quidem

uidētur esse impetrando: sed inimici fiūt

in reddendo Ideo Demas p̄s dixit amico

Demas

me rogāte pecuniā mutuo: & ipm & pecu-

niā perdo Si tibi pecunia custodiēda comitti-

tur cū exposcitur reddē nō differas: nō mo-

ras regras. Saepē fit: ut qd utilitati addicis

& fame tuā subtrahis: sic uide atcedis lucrū

consequaris damnū. Fuit apud ianuā mē-

cator qdam: & campsor Obertus Gutuerius

noīe astensis natione Nic tāta legalitatis

extitit: ut cū quidā qngentos aureos apud

eū se deposuisse mendaciter asseret illeq mi-

nime sup hoc in cartulario scriptū aliqd re-
piverit nllsq; metosus depositor testes indu-
ceret: & mercator fidelissimus diceret se
depositū minime recepisse: & ille clamans
uociferare uellet Obertus p̄dictus mer-
cator statū eū uocauit dicens. Tace fili ac-
cipe quingentos aureos: quos te penes me de-
posuisse affirmas. Statūq; sibi pecuniā nūciat
Maluit enī pecuniā iniuste pdare: q̄ bonā
famā sui nōis detrahere aliquid. Cumq; illes
abisset: & pecuniā in damnū aīe p̄ceptā
lucris exposuisset diuersis accidit: ut ex ea
libras quōdecim milia lucraret: q̄ cū morti &
apropinquasset liberisq; careret suū in omib;
Obertū fidelissimū mercatorē h̄redē instituit
asserēs se ex quingentis aureis: quos fraudulentē
recepit tot: & tātas coaceruasse pecunias
Sicq; factū est dei disponēte iudicio: ut q̄ p̄us
pecuniā susceptā fuerat latro mercatoris
fidelis fieret parator. **Qui dat beneficia**
deū imitat. Qui repetit foeneratores Seneca
Docet phia p̄cipue debere beneficia bene
soluē. In edū aut solutio est ip̄a confessio. Vi-
ro sapiētī notū est quāti res quoq; taxada
est: & omnia secū examinabit q̄tum accepit
a quo q̄n | ubi | & quēadmodū | queris: quod

Seneca

nobis faciat obliuionē acceptorū cupiditas ac-
cipiendorū: & hæc de mercatorib; dicta suffi-
ciant;

Capitulū quintum de medicis & pigmetarijs ac
ciruficijs;

OLLOCANTVR

medici & pigme-
tarij ante reginā
in hac forma. Nā
in cathedra magistrali collo-
catus est homo. Inns librū
in manu dextra urteolū
pigmetarij in sinistra inco-
rigia seu cingulo huit fer-
rameta uulnerū & ulcerū: p hos intelliguntur
phisici: & hoc in libro: p quē & accipiunt. Oēs
gramatici: Loici: Rectorici: Geometrici: Arisme-
trici: Musici: & Astrologi: Nam pfectus medicū
phisicus litteraturā gramaticā pponēs assuptio-
nes: & conclusioēs dialeticā, plocutiones, & fa-
cetas Rectoricæ: Dimēfiones geometricæ ho-
ratūq; dieūq; craticorū: Numerū arismetricæ: Ar-
monia pulsuū tanq; q̄dam armonia musicæ.
Indandis uō medianis: & minutionib; lunatio-
nes astrologiæ scire necesse est. In urteolo signi-
ficantur pigmetarij: & medicinarū cōfectores ac

puluerum / & specierum aromaticarum coadunatores
Inferamētis: quae in cingulo defert medicos ci-
rugicos signari dicimus. Horum omnium primi theo-
rici Speculatores sunt Ultimi duo practici: seu opa-
tium uocantur Medicos phisicos studiosos / & so-
lertes circa scientias necesse est. Cū enī uita
humani corporis quodā mō sit in manu medi-
ci: nisi pitia multarum scripturarum hūit potius
si medicinae arti opam dederit magis ocisor
hōnum: q̄ aegritudinū curator poterit exti-
mari In eis debet esse morum maturitas: Verbo-
rum facetia: Corporis castitas: ad infirmos mita
sanitatis pmissio: frequēs uisitatio: curarum
causarum signorum aegritudinis regredarum in libris
auctorum maxie ypoocratis / Galieni / & auicēne
solicitudo multimoda. Cū ad infirmū simul &
multi medici cōueniūt: nō se litigatores / aut
disputatores exhibeāt ne uideantur mundi famā
magis querē dū disputatio uicisse uidentur q̄
aegri decumbētis salutē tractare Miror cur in-
tereos cū maior infirmo incumbit necessitas
sanitatis fiat cōtrarietatum obiectio. Cū enī de
corpore hōnis: & uita ipsius causa uētiletur: &
ille sapiētiorē se reputat: q̄ subtiliores: & p̄res
subtilitates adducit & contra inter iuris doc-
tores: ubi nō de uita hōnis: sed de reb; tempora-

liby extra hominem causa tractet ille prudentior
reputatur: q̄ sup̄ consiliū suū dissidentes nouit
melius cōcordare. Tollat ergo medici cōtra
uersā aīorū ne magis apparē studeat q̄
curare an̄ uō reginā medicus statuit: ut
castitatē corporis h̄re signet. Cū enī regina
rū ceteraq̄ femināq̄ egritudines mederi
hant occultaq̄ uerecūdaq̄ q̄nc̄ inspicere casto
esse necesse est. Monemus enī ut exempla
que sequūt̄ inspiciat: ac exempla castorū ui
rorū castitatē sectādo alijs pudicitia sint ex
emplū. **N**arrat Valerius: q̄ Hippocras mirae
extitit cōtinētia. Nam apud atthenas scortū
erat nobile faciēq̄ decore. Cui iuuenes & ado
lescētes lubrica spōderūt talentū: si Hippocratis
aīum potuisset ad incōtinētā inflectere. Que
adeū nocte ueniēs acubuit iuxta eū: Nec
eius tñ cōtinētā ī aliquo labefecit. Cūq̄ eā
iuuenes deriderēt: qd̄ illius aīum illicebis
flectē nō potuisset: praeuicq̄ uictoriae repeterēt
R̄dit nō de statua: sed de hōne secū pignus
posuisse. Vocauit p̄m̄ statua p̄ eius immobi
le cōtinētā. **H**oc idē recitat de Xenocrate
pho q̄ cū mulier ei decumbēti nīmiū noctūno
ēpre fuisset infesta: & ille castissimo firmoq̄
p̄posito imob̄l̄ p̄manētī int̄m: ut nec humerum

Valerius

ad eā uertēt illa se despectā aspiciēs cōfusa disce-
dit. Cornelius scipio missus ad hyspaniā eo
momēto: quo castra ītrauit: oīa: quae uolupta-
tis causa erāt iussit colli: vnde & duo milia
scorta legūtur abisse ab exercitu. Nouerat enim
uir industrius: qđ uoluptas aīos effeminat: &
eneruat corpus uoluptati subiectū. Vde & in
fabulis poetarū dicit qđ fontē syrenarū ingre-
diētes eos eneruabāt: & uiris effeminatis se-
xum adimebāt: & hoc dictū fuit in figura uo-
luptatis: sicut dē libro v. de nugis phorū. Cu-
ras egritudinū attendāt: quae cū fiāt aut pli-
mile: ut in cirugia: Cū rotundo uulneri linciolū
rotundū adhibet in lōgo longū: aut p cōtrariū:
ut in physica: ut callidum frigido: aut gaudiū
letitia tristitia: aut tristitia letitia est curada.
Multi enī gaudio pierūt: aut prae nimio gau-
dio membrorū usu destituti cōtracti sūt. Dicamus
iq̄ incident hic: pmo qđ gaudiū sit: & quomō
gaudio nimio aliq̄s mori inuētus est. Gaudiū
est diffusio aī in apprehensioē cōueniētis: seu
delectabilis. Omēs enī tendūt ad gaudiū: sed
unde stabile magnūq̄ cōsequatur ignorāt: &
sapiēs qđē nunc sine gaudio est. Gaudiū aut
hoc non nascit nisi ex uirtutū cōsciētia: nec
interrumpit: nec desinit. Q̄ enī nō dedit for

tiū representat clauē depēdetes i cingulo seu
corrigia. hi fugiat gulæ uitiū. Quāto enī plu-
res edendi bibendiq; causa ad eos descēdit
tāto cibi & potus se parcitate restringant
ut ad eos ueniētes eorū exemplo necessaria
nō supflua corpori tribuat. Saepe enī ex cra-
pula oriūtur rixæ, oculorū subfossio: & i iu-
riarū i uectio atq; p̄pessio. Debet enī homo
edere: & bibere: ut uiuat: nō aut uiuere ut
edat: & bibat. Taurus pacissimorū iugerū
replet; pascuo, vna silua; elephātib; pluribus suf-
ficiat homo uō tra pascitur; & mari. Verum-
tū nō fames uētris magno cōstat: sed ambi-
tio. Vnde dicit Quintilianus in gradibus coe-
nis hoc saepe nobis accidit: ut cum optimis sa-
tati sumus uarietas tū exuiliorib; grata sit
& Lucanus

No. de gula
Capula

Quintilianus

Lucanus

Opdiga rex luxuries nūq; paruo cōtēta paratu:
& questorū tra pelago q; ciborum
Ambitiosa fames: & lauta q̄ta mensæ
Discite q̄ paruo liceat p̄ducere uitam.
& Cato

Cato

Indulgere noli gulæ: quæ uētris amica est
uēter enī: & genitalia p̄xima s̄t: Sic & gula
uitiū luxuria parit. Pessima pestis luxuria:
ex qua causatur mētis ebetudo: quæ est acutē

Luxuria

ad eā uertēt illa se despectā aspiciēs cōfusa disce-
dit. **C**ornelius scipio missus ad hyspaniā eo
momēto: quo castra ītrauit: oīa: quae uolupta-
tis causa erāt iussit tolli: vnde & duo milia
scorta legūtur abisse ab exercitu. Nouerat enim
uir industrius: qđ uoluptas aīos effeminat: &
eneruat corpus uoluptati subiectū. Vde & in
fabulis poetarū dicit qđ fontē syrenarū ingre-
diētes eos eneruabāt: & uiris effeminatis se-
xum achimebāt: & hoc dictū fuit in figura uo-
luptatis: sicut dē libro v. de nugis phorū. Cu-
ras egritudinū attendāt: quae cū fiāt aut pli-
mile: ut in cirugia: Cū rotundo uulneri linciolū
rotundū adhibet in lōgo longū: aut p cōtrariū:
ut in physica: ut callidum frigido: aut gaudiū
letitia tristitia: aut tristitia letitia est curada.
Multi enī gaudio pierūt: aut prae nimio gau-
dio membrorū usu destituti cōtracti sūt. Dicamus
iq̄ incidentē hic pmo qđ gaudiū sit: & quomō
gaudio nimio aliq̄s mori inuētus est. Gaudiū
est diffusio aī in apprehensioē cōueniētis: seu
delectabilis. Omēs enī tendūt ad gaudiū: sed
unde stabile magnūq̄ cōsequātur ignorāt: &
sapiēs qđē nuncq̄ sine gaudio est. Gaudiū aut
hoc non nascit nisi ex uirtutū cōsciētia: nec
interrumpit: nec desinit. Q̄ enī nō dedit for

tiū representat clauē depēdetes i cingulo seu
corrigia. hi fugiat gulæ uitiū. Quāto enī plu-
res edendi bibendiq; causa ad eos descendit
tāto cibi & potus se paritate restringant
ut ad eos ueniētes eorū exemplo necessaria
nō supflua corpori tribuāt. Sæpe enī ex cra-
pula oriūtur rixæ, oculorū subfossio: & i iu-
riarū i uettio atq; p̄pessio. Debet enī homo
edere: & bibere: ut uiuat: nō aut uiuere ut
edat: & bibat. Taurus pacissimorū iugerū
replet; pascuo, vna silua; elephātib; p̄tribus suf-
ficiat homo uō t̄ra pascitur; & mari. Verum
t̄n nō fames uētris magno cōstat: sed ambi-
tio. Vnde dicit Quintilianus in gradibus coe-
nis hoc sæpe nobis accidit: ut cum optimis sa-
tiati sumus uarietas t̄n exuiliorib; grata sit
& Lucanus

No. de gula
Capula

Quintilianus

Lucanus

Opdiga rex luxuries nūq; paruo cōtēta paratu:
& quēstorū t̄ra pelago q; ciborum
Ambitiosa fames: & lauta q̄ta mensæ
Discite q̄ paruo liceat p̄ducere uitam.
& Cato

Cato

Indulgere noli gulæ: quæ uētris amica est
uēter enī: & genitalia p̄xima s̄t. Sic & gula
uitiū luxuria parit. Pessima pestis luxuria:
ex qua causatur mētis ebetudo: quæ est acutē

Luxuria

Basiliius

ronis obtusio carnalis intempantiae uitio casualis sensib; inducta. Quid aut hoc uitio foedius? Quid & damnosius? quo uirtus atterit; uictoria languescere sopita. Gloria i infamia conuertit; animiq; parit; & corporis uires expugnatur: & ideo dicit Basiliius

Boetius

Cum uentri deseruimus: & gutturi: pecora sumus: & belluis esse similes studemus: qbus pna esse: & terra respice: ac uetri obedire natura concessit. Boetius de consolatioe libro. iij. Qui uirtute deserta homo ee desinit: cum indiuiua conditione trasire no possit uertitu in bellua. Quot: & quati sapia mirg solidiq; fuisset consilij nisi eadacitatis: & uini calor fecisset ebetes. Qua piculosu est patre familiae rectoriq; rei. pu. mero cale: quo ira acceditur: discretio obfuscat; luxuria excitat; in tm: ut libido nefandis se imisceat actib; honis discretionis sopita Ouidius

Notae Vmo
pnciosus

Ouidius

Vina parat aios: ueneri si prima summas.
Noe mero calēs nudatus filijs uerēda detexit
Loth castissimus nimio uino sopitus ad motem fugies carnali copula filias ut uxore cognouit. Legimus mero calētes sic ira successos: ut cū amicitia iuecti esset in tm: ut sobrius unus p alio piculis se exponeret se inui-

fuisse passu' Sciphus aut in malla filii fuisse
inuetus: tanq̄ latro pegrinus hospes damnat̄
suspectio reb; omib; que pegrini erat suscipiēti
hospiti applicatis Cūq; pater suspēsī pegrini p
fecisset uia inceptā in honore beati iacobi: &
illū redire cōtingeret p locū ubi filius pēdebat
patibulo: ac secū pater quæreret cur deus e-
uenire talia filio pmisisset: statū filius pēdens
patrē alloquutus dixit se meritis beati iaco-
bi incolumē conseruatū: monuit insup patrē:
ut ad iudices proparet miraculū, & inocen-
tiā recitaret. Cūq; hoc esset impletū: ac filius
pegrini esset de patibulo depositus Vētilata
causa suscipiētis hospitis tholosam factaq;
cōfessioē: quod pp auaritiā, & cupiditatem
rer; habendar; pegrinū hospite de latrocinio
acusasset ipō: quo pēdebat pegrinus pati-
bulo est appensus;

Cap^m 7^m di^m Custodib; civitatis officialib; J

NSINISTRA. par-
te ante milite collo-
catur custodes i hac
forma Mā scacchus
ille formatus fuit
in humana spetie hns in

custodes

officio militum
et Cyros

manu dextra clauas magnas. in sinistra hns
ulna. in corigia hns bursam apta p hos inteli
guntur ciuitatis. & hoc in clauibus officiales
coius: & hoc in ulna sicut st alig sup men
suras / & pondera. pedagiarij & massarij
seu clauarij: qd representat in bursia apta
parati ad recipiendu: qua coiu debetur. ret
te eni hi an milite collocatur: qa p milites
ciuitatis custodes hnt regri & uideri &
peosde ht ipa ciuitas custodiri Custodes
debet esse sollicitos oculatos & zelatores &
boni cois Siue eni pacis tpre: seu bello imi
nente debet discurre ciuitate pquire: que
ad munime & securitate st rectorib in
timare Nulli homi belli seu guerra tempo
re noturno tempore apire Cosciencia in
eis sic recta sit: ut zelum sic hant citatis:
ut tn culpa liuore inuidie: seu cordis
amaritudine nlli honum imponat Sape
eni fit: ut uideri zelatore quida amet:
& hoc: ut inoffitijs laudati pmaneat
aliquos fraudulenter accusent Summum
eni qns malitie est inde uelle portare
otam unde sine culpa alius criminis im
ponis infamia Sic eni custode te prebe
as: ut apud iudices & rectores inocetes

nō patiatur iniuriā Saep̄ illū prae oculis has:
q̄ om̄ium corda nouit: & ponderat illum
timeas sine cuius custodia frustra custodiēdo
inuiuilas. Timētibus enī beatitudo p̄mittitur.
& eis oīa cohōpantur in bonū. **I**mpator Fre-
dericus sc̄ds apud capuā ciuitatē sup̄ pote
aqua: quae circa ip̄am defluit portā marmo-
ream miro ope construxit: in qua ip̄e impator
sedēs maiestātē pretendēs scultus est. Adex-
tris uō & a sinistris duo iudices assessores sal-
ti s̄t in semicirculo capitis iudicis in dextera
tal̄ est uersus. **I**ntret securi: q̄ querūt uiuere
puri. In semicirculo capitis iudicis in sinistra hic
uersus est. **I**nfidus excludi timeat: ut carcere
trudi. In semicirculo aut̄ totius portae est hic
uersus. **C**aesaris impio regni custodia fio. In se-
micirculo sup̄ caput regis est hic uersus. **Q**
Quā maseros facio: quos uariare scio. Monē
ergo iudicū est. **C**ustodū uō timē. Regis uero
poenas proditorib; cominare: ut patet. **D**io-
nisius siciliæ rex h̄ns frat̄r: quē intime di-
ligebat semp̄ quocūq; p̄geret uultu agebat se-
tristi. Cūq; ei in curru deambulati occurrisset
duo paupes facie; letu; hitu; despecti ille statim
curru p̄siliēs eos cū om̄i honore & reuerētia
suscepit: at ex hoc barones nō solū mirati s̄t &

Fredericus
apud Capuam.

No. 7. in q̄ p̄est. sic
et q̄ sub. f. r. n. o.

sed & aīo cōturbati: Causā tñ inusitati nego-
tij timore retracti minime quæsierūt: p̄ fratrem
tñ regis rogauerūt certiorari de causa Cūq̄
Dionisius a fr̄e suo audisset se fore beatū
maxie q̄a tot diuitijs / & honorib; & delecta-
tionib; esset refectus Rex fr̄em quæsiiit si
beatitudine suā expiri uellet: at frater re-
gis ait desidero / & regno Tūc rex mada-
uit omib; sibi subditis fratri suo: ut sibi in
omib; obediri: & cū refectiois hora uenisset: &
mēsa epulis esset refecta: ac in mēsa regis frat̄
sederet nobilissimos quoq; an̄ oculos p̄cernā
cōspiceret / sonos & musicos cū suauī delecta-
tione audiret Rex fratrem incepit querere
utrū se beatū putaret: cui ille R̄dit: & bea-
tū me puto / & expior Tūc rex Dionisius clā-
limatū gladiū fecit portari cūq; eq̄na seta /
sup caput fratris discumbētis fecit appēdi Cūq;
regis frater / nec manū ad mensā porrigeret
nec oculos ad sermones cōuerteret rex dixit
Cur frater nō comedis: cū beatū te dicas / &
sentis. R̄dit ille me beatū nō sentio cū gla-
diū tremulū sup caput meū cōspicio Tūc
rex aperit qd̄ uultu idcirco tristi quocūq; se
uerteret: eo qd̄ gladiū diuinū occultū diuīe
ultionis in corde semp̄ cōspiceret: nec mate-

ria habebat letitia: ubi tantus continue sibi timor
in esset pauper uero letos facie idcirco honora
uerat eo quod eos serena & leta conscientia cer
nebat Satis enim hic rex ostendit non fore beatum
hominem: timor cui inesset unde Quintilianus

Quintilianus

Excedit omnem calamitatem diebus ac noctibus
time Re uera: qui timet a multis multos timet
& est minus: quam seruus dominus: qui seruos timet
Tutissima res est nihil timere praeter deum
interdum audaces cogimur esse metu Est ubi
dat uires nimius timor Timor sollicitum red
dit: ut quae custodiae committuntur: perquirantur
ne peant: & nimium timidum nimiumque securum
esse uitium est

Officiales contra discreti sint
ne ultra: quam ratio postulat extorqueant ab e
mentibus aut uidentibus personam enim communem gerunt
Idcirco contra ues se hominibus exhibeat: & quae inter
emptores & uenditores perax lingua se miscet
omnis in eis sit diuturna patientia Equo enim animo
honestam amantem contemnedus est ipse contractus
Contemne ergo in eruditorum contemptus: si uis
ad summa peruenire In iuria iniuste irrogata eius
infamia: quae facit Socratem quendam perax intuens
ait Oculi corruptores puerorum Cumque discipuli
intuentes eum nolent ire illatum magistro conui
tium hac sententia illos repressit Quiescite o suda

Cato

les qescite: & eni sum: qd dicit: sed me reprimendo cōtineo. Quodā tēpore cū infinita conuitia ex superiori loco xatipe uxore parate institisset aqua pfusus inmuta nihil amplius. Redit q̄ capite deteriso. Scieba inqt futurum ut ista tonitrua ymber sequeretur. Cede pugnatū cedereo uictor abibis Cato

Prosper

Cū recte uiuas: nec cures uerba malorū.

Arbitrii nostri nō est: qd quisq̄ loquat̄.

& prosper

Nūq̄ bella bonis: nūq̄ discrimina desunt.

Pedagiarij nlla pedagia extorqueat nisi que aut impator aut legis conditor instituit: ne uideantur potius raptores q̄ exactores pecunie. Ad dubios uiarū transitus muniedos. Quis ex officio incumbit: & a quib; de iure exigē sine iniuria aut cōtumelia postulet. Nō affectent t̄m utilitatē rei. p̄. ne incurrat damnū cōsciētiae. Ne q̄ p̄cedaris nō ne & ip̄e p̄cedat̄. Te saurarij seu sclauarij comitatum om̄em legalitatē hant: ne p̄ter quod sibi debetur rei p̄. subtrahat̄: ut q̄ debet esse custodes fiat fures. Nam nlli cui rapina feliciter cessit gaudium rapti durauit impostet̄.

Capitulū octauū de ribaldis: prodigis: lusoribus: & cursoribus;

IBALDOS & r
lusores añ sinistrū
rocthū dicimus situ
atos Aduicariū enī
regis: q rocthus est
ptinet hōnes aptos ad citate:
& loca regi contraria ex
plorāda: & cursores: q cito
portēt litteras / & regis mā
data. sic aut fuit format
scacchus eos representās Nā homo fuit hns &
capillos yspidos / & uelutos hns in manu dextra
modica pecunia: in sinistra uō tres tasillos: &
in corda: quā hē p cingulo pixide litteris ple
nā In pmo representantē pdigi / & dilapidato
res rer suar In scdo representātur lusores / &
mercatores Intertio cursores / & litterarū por
tatores Prodigis / & dilapidatorib; debent
dari curatores: nē bonis suis dissipatis furari
cogatur. Qui enī habudare cōsueuit pecunia
eamq; pdige expendēdo lasciuire: cum ad
medicātē uenerit eū aut medicari / aut
furari necesse est Tales enī aut delicatī
sūt: & laborare nō possūt: aut nobiles sūt:
& medicare erubescūt sicq; fit: ut q dila
pidauerūt propa rapiāt aliena Magnum

Cassiodorus

Claudianus

DP

uiciū est prodigalitas: quæ & si quā utilitatē alijs
ad tempus pariat finalit̄ tñ proximis fit
damnosa hos enī Cassiodorus admonet sua
seruare ne necessitate suborta aliena mē
dicare: aut furari cogat̄. Maior enī: qd̄ ip̄e
cōseruadis: q̄ in inuenietis est cautela Clau
dianus in maiori uolumine

Potius est serualle quæsitum q̄ quæsisse nouū
Ideo prouerbis DP

Qui non cauet expensā an̄ meditat̄ q̄ setiat

Cum qdā noīe Iohānes Gauagia ditissimus esset:

& nec hret duas filias: illas nuptui tradidit duob̄
nobilib̄ citatis: quas cū illi tradidisset int̄m p̄
ear̄ q̄nos dilexit: ut aur̄ & argentū & bona
t̄p̄alia succedēte t̄p̄e eis partitus sit. Cumq̄
duratib̄ denarijs q̄ni & mariti filiar̄ pater
ear̄ esset nimium curiales atq̄ benefici uentū
est t̄ps: quo distributis om̄ib̄ filiab̄ & q̄nibus
Iohānes gauagia nihil hret sicq̄ factū est: ut
q̄ donatib̄us donarijs uidebant̄ grati: supueni
ente in edia pbarent̄ ingrati. Cum aut̄ pater
esset prudēs indigētia suā uolēs occurrere
mercatorē sibi notū ab antiquo adijt. x. mi
lia librarū prestari ad triū diez terminū
exposat. Cūq̄ pecuniā mutuo acceptā domū
ppriā deportasset in quodā nobili & solemnī

festis omnibus & filiabus nobile paravit convivium
post quod in cubiculo clam incluso p[er] se in scri-
neo nouo fabricato cum tribus firmis clauatu-
ris obfirmato pecuniam sibi mutatam de sacu-
lis super tapetia strata effudit: ut filiae extra
cubiculum posita per rimas hostij pecuniam posset
cospicere. Quo facto pecunia ipsa iterum collocata
in scrineo recodere simulauit. Ad mercatorem
uero eam postmodum integre reportauit. Die uero
altero generi & filiae a patre interrogatae quanta
esset pecunia in scrineo sic obserato reposita.
Cumque ille fingeret .xxv. milia esse librarum: quas
in deposito deposuerat: ut ex eis testamentum
faceret: aut reliqueret omnibus & filiabus: si tamen
secundum modum: quem cum eo cum filiis nuptui tra-
diderat se habere. Illi hoc audito nimium ga-
uisi quicquid honoris tam in uestibus: quam in cibis usque
ad finem uitae conabantur patri seruire. Apro-
pinquate tamen fine uocatis omnibus & filiabus sic
eos alloquitur. Antequam moriar non intendes aliud
facere testamentum nisi quod in scrineo obfirmato
reliqui. Statim coram me dum uiuo fratribus praedicatoribus centum: & minoribus centum & here-
mitis quinquaginta libras consignare curetis.
A quibus cum sepultus fuero clauem scrinei & o[mn]ia
mei deposita: quas in suo habent deposito repe-

tatis in qualibet aut clavi meū scriptū ap-
posui in testimonium premissorū. Vnicuique autē
ecclē: aut recluso certā pecunię quantita-
tē dū lecto decumberet donari fecit per
maritos filiarū suarū: quod & fecerūt libet
spe testamētī: qđ in proximo expectabāt. Cūq; ille
diē clausisset extremū celebratēq; fuissent fu-
neris exequię. Septimus autē dies obitus solē-
niter fuisset expletus. Cū solemnitate magna
claves apud supradictos religiosos depositas
petierūt: quib; acceptis scrineū in quo deposi-
tā putabāt pecuniā aperientes solemniter ni-
hil in eo aliud inuenerunt nisi clauā enormi-
ter crassā & magnā in eius manubrio vulga-
riter scriptū erat. *questo e el testamēto de qđ
hām cauaq; chi si p' altro lassa si amaga; cum
ista maga quod in latino sic est. Ego iohes ga-
uaga tale condo testamentū: ut qlibet ma-
tetur hac claua: q se ipso neglecto alterius
gerit curā. Stolidissimū opus est propa p'dige
expedere: & aliena postmodū appetendo
sperare. Siue filius sit: siue filia ante manū
tuā dispensandā respiciat: qđ tu dispensan-
dā respicias alienā. Nemo bonū quē ex-
timet eū: q multa expedit & modica possidē.*
Tale extimo nouitates appetē dñia mutare.

bella intestina libeter mouē at cōtra hi: q ha-
bundāt liberis | cētis q reb: quib: terrenos
hōies felices putamus ciuiū nouitates dñorū
mutatioēs pturbationes ciuiū orrēt & fugiūt
Qua pp talibus citatis amplius regimē cōue-
nit: quib: nouitates & pturbationes ciuiū
dispiciēt suis cōtētis nō alienis cupidis
Prodiqū aut: nec bonū ciuē: nec utilem rei
pū extimamus. Post hos lusores scortorū cur-
pitudines insequentes oīo peiores dicimus
quos cū ludi taxilloꝝ calor: uanitatiscq libido
ad paupie traxerit latrones & predones
fieri necesse est. Post hoc omīs infidelitas
prodionis textura ebrietatisq uitiū sequit
Hi bella sequūtur militūq castra nō optante
tā uictoria: q̄ predā: multa cū licet eis dam-
na inferūt & parua lucra reportāt. **Beatus**
Bernardus equo insides obuiauit cui dam **Bernardus**
lusori: cui lusor ait Velle uir dei ludē aiām
p equo: cui insides si placeret. Redit Bernar-
dus si aiām mihi obligas ego ipe de equo &
descēdo tibiq si ptra me pūcta trib: taxillis
traieceris sponce & grate pmitto. Q ille
gaudēs acceptis trib: taxillis. xvij. pūcta tra-
iecit: statiq lusor certus credēs esse de lucro
frenū equi apprehēdens suū equū esse asseru-

it: cui Bernardus expecta filijga plura st his:
qua uides puncta i ipis taxillis proiciēs q̄ eos
tercius taxillus diuisus est p̄ mediū in supre-
ma parte representās .vi. & in alia parte cō-
diuisa representās unū sic factū est: ut alijs
duob; representatib; .xij. & tertio .xij. puncta
.xviii. unū ultra lusorē se pietisse iactaret
Bernardus q̄ miraculū lusor cū aduertisse
aiam sub ipius obediētia dedit factusq; mo-
nachus laudabilē uitā finiuit. **Cursores**
litterarū portatores iter ceptū expediāt ne
morā contrāctes mittētib; eos: ut eis ad quō
mittuntur ipā mora in damnū cedat. Sape
fit ut cursor prepeditus modica hora aliū
pueniat: q̄ contraria deferēs his: q̄ praeueni-
re debuit prae obscena causa: seu lucri co-
pia: ut accipiat causae uictoriā: aut interue-
niēte pecunia lucrū pdatur in mercatura
Studeant eq̄ cursores cū eos regni uicarij
mittūt nō se mane cibo grauare: nec sero
se mero replē: ne debilitatis neruis fessi &
lassati subsistāt. cū aut transeūdo ad ciui-
tates quaslibet puenerit nō curiosi sint eas
circūspicē: aut explorēt nisi forte sup hoc
mandatū hant speciale. Nā ille stultus uia-
tor est: q̄ per amena prata p̄spiciēs obliuisci-

tur: quo tendebat. Exditis iō his: quæ ad
formas scacchorū & eorū officia p̄tinent
tā nobiliū: q̄ populariū de p̄gressu eorū bre-
uiter uideamus.

Tractatus Quartus de motu & progressu eorū
Capitulum primum de Scaccherio;

DE SCACCHERIO locuturi sciendū
est: qd̄ ip̄m representat ciuitatē illā ba-
bilonicā: in qua hic ludus fuit inue-
tus: ut dictū est supra p̄ma capto cir-
ca quod uideda s̄ quatuor: primū q̄a s̄ ibi s̄
sexaginta quatuor quadrata puncta. Sc̄dm̄ q̄re
circunquaq̄ labia ipsius tabulerij s̄ alta Ter-
tiū quare populares situati s̄ ante nobiles:
ut patet cum tabuleriū est plenū Quartum
quare tabulerio pleno tm̄ est de uacuo sicut
de pleno. Circa primū est sciendū: qd̄ sc̄dm̄
dictū beati Ieronimi ciuitas babilonica fu-
it amplissima: & fuit quadrata. Quodlibet
aut̄ quadrū ipsius h̄uit sexdecā milia passuū
in nūo / & mensura: que sexdecā in quatuor
ducta crescūt in .lxxij. & sic sequitur: quod
h̄at in quatuor quadris .lxxij. miliaria mo-
re lombardorū: seu leugas more gallico Ad
representandā aut̄ h̄at mensurā p̄hs inuec-
tor huius ludi tabuleriū cōstituit cōtinens

sexaginta quatuor quadrata pūcta: quæ & si
comprehensa sint interius: q̄ exterius circa
labrū utrobicq̄. xxxij. hoc factū est ad ludi de
corē: & motum seu p̄gressū scatchorū ostendē
dū: ut patebit in sequentib; Circa sc̄dm est
sciendū: qd̄ labia tabulerij representāt murū
dictæ ciuitatis. & q̄a fuit altissimus ideo &
labiū in altū statuitur. Dicit enī Ieronimus
sup̄ illo uerbo ysaiæ: onus sup̄ motē caligino
sūm: qd̄ hoc dictū est de babilonia: quæ sita
fuit in caldea licet sita esset in massima
planitie erat tā in altitudine muroꝝ sic
alta: qd̄ p̄ nimia altitudine caligine con
tinua tegebat. In tm̄ qd̄ p̄ caligine huma
nus uisus admuroꝝ terminū altitudinis
se nlla tenus extēdebat: & iō mōs caliginosus
ab ysaiā d̄r Altitudo nāq̄ muroꝝ eius: ut
dicit. Io. erat in mensura passuū tria milia:
quæ faciūt miliaria tria lombardica i angulo
autē ciuitatis ipius erat turris triangula
cuius cacumē p̄tebatur ad mensuram pas
suū septē milium. Hæc turris uocata est ba
bel. Muros uō iuxta turrim cōstruxit semi
ramis ut dicit uirgilius. Circa tertiu sc̄d
dū est: qd̄ populares statuūtur an̄ nobiles iux
ta campū: & ipa quadra. Primo q̄a populares

Ieronimus

.. Virgilius

quodāmo & corona nobiliū. Nā dexter rochū.
q̄ est regis uicarius: qd̄ posset facē nisi ante
ip̄m̄ situatus esset agricola: cui cura est te-
poralia aduictū ministrare. Quid miles face-
ret: nisi an̄ se fabrū h̄ret: q̄ frena, calcaria &
sellas pararet. Quid ualet sine equo miles: ut
his: quæ ad ornatū militis p̄tinet: certe nihil.
Quantū enī popularis & forte minus posset
uale. Qualit̄ sine uestib; nobiles uiuerēt si
deesset: q̄ merces & paños uederet, aut faceret.
Quid reges, aut reginae, aut ceteri facerēt si-
ne medicis. Gloria ergo nobiliū, ac uita popula-
res s̄. Ne ergo tu miles: aut nobilis populares de-
spicias an̄ nobiles in hoc ludo populares situa-
tos noueris. **S**ecta causa est q̄ populares ante
q̄ bellare incipiat an̄ uacua quadra situatur.
ut ex hoc discant suis offitijs, & artib; intēdere.
Consilia uō & ciuitatis regimē, ac belloꝝ ordinē
nobilib; p̄mittat tractare. Qualit̄ enī sciet cō-
sulē popularis: q̄ nunq̄ studuit circa consilia.
Quale dabit cōsiliū: q̄ adhuc ignorat naturā
rei: sup̄ quo cōsiliū est hēndū. uacet ergo &
intendat offitijs, ac ministerijs: q̄bus s̄ apti.
Non curet interesse consilijs, nec aduocatioēs
hōnum, aut cōiuratioēs inueniat q̄a p̄ uioletā
am subuertūtur cōsilia, & deficientib; sapientib; }
}

Plato

ciuitates trahuntur ad ima. Plato enim dixit
Beatas fore res. p^{ca}. cum eas aut sapientes rege-
ret, aut earum rectores sapienter studeret. plus enim
popularis discat loqui quam coactione porare uelit.
Saepe enim fit, ut qui plus querit esse quam sit, minus
sit quam est. Curta quartum est sciendum quod ta-
buletio extenso tantum est de uacuo sicut de
pleno quod ideo est: quia quicumque gentem occupat ad
regendum conari debet: ut ciuitates & castra
& possessiones occupat: quae sufficiat genti ad
habitandum & ad excolendum. regis sine regno no-
me uanum est & inane. Nobilitas sine moribus
& rebus fatuitas potius censenda est & uerecu-
da paupertas: quae adeo est grauior quo est ori-
ginis nobilitate quaeque sublimior. Pauperem popu-
lare nemo obiurgat iniurijs. Nobile & pau-
perem nisi mores eum uenustet unusquisque fasti-
dit sine rebus habundantia regna latrocinia sunt.
Sine potentia originis nobilitas uanitas est &
despectus. & licet scaccherium ciuitatem quam
dicimus pfiguret totum tamen regnum & ipsum utique
mundum significat. Si ab uno quadro incipien-
tes unum numerum cuiuscumque milij ad secundum
quadrum & per alium usque ad .lx. quadrum duplica-
do producamus non solum mundum ipsum aequalens su-
per excreuit. Sed si plures mundos natura patere

tur exaresceret;

Capitulum secundum de progressu & motu eius
& natura eius;

VIC regno mundi
rex ipse dominando pos-
sident. & haec eius
motionis seu pro-
gressionis natura. Cum enim
resideat in quarto quadro
cum sit ipse niger habet ad dexteram
in albo militem Alphilem uero
& rothum in nigro In sinistram
uero hi tres tenent loca opposita. Cuius ratio
esse potest quia cum galea & corona regis sit milites
eum consequuntur in sua simili residentia: quia
faciunt dum dextera regi: sinister reginae sed in simi-
li sociantur. Cum uero uicarius regis sit rothus dex-
teram reginae in sede simili sociat. Quia & index al-
philis simili modo facit sinister uero rothus & al-
philis regi in simili sede sociantur: ut hinc inde sibi
ipsis impositis regnum: quod in rege & regina locet
ipsis in locis & sedibus ad modum coronae succatis
securius obfirmet. Cum enim iudex miles & uicarius
Reginae Rege praemuniunt oppositi regis dextera
regina custodiunt totum regnum firmatis & con-
uenientibus in unum: quod ad consilium pertinet robur aqrit.

& regni negotia securius disponunt. Si aut u-
nusq; ppria attenderet non quae regi ut regno
debentur defenderet, ut curaret cito fieret
regni diuisio: & p conseques regnu nome pde-
ret regni & regiae dignitatis. Quia uo omes ob-
tinet dignitates, & dñum rone dignitatis no
decurt eu multo spatio a regni solio absentia-
ri. & io cu moueri incipit de suo quadro albo
naturā sequit rothor a dextris & a sinistris.
Ita tñ qd a sinistris pot se pone in loco albo iux
rothū situatū in albo: & pot se pone in loco
albo iuxta dictū rothū ad angulare quadrum
ubi situat ciuitatis custodes: & ibi ht naturā
militis intali progressu istos aut duos progres-
sus sortit uice reginae: qa cu regina & rex pp
mrimoniū una caro sint. Ideo rex ad sinistram
de loco pprio pambulat ac si ipē in quadro re-
ginae qd est nigrū collocatus esset pambulat
autē in rectū admodū rothi ad quadrū al-
bū dūtaxat: qd rothus aduersarius no sit co-
hoptus i aliquo spatio scda linea. Si enī ibi esset
rothus albus discoptus in scda linea tūc rex
niger ad tertiā lineā no posset trāsire. Sic ergo
rex sortit naturā rothor a dextris & a sin-
stris ad loca militū: & in rectū ad spatiū albū
ante mercatore. Rex & naturā sortitur militū

a dextris quantum ad duos progressus: qd loco
suo pot se pone in loco fabri: q est in nigro: &
ad spatium seu quadrum nigrum: sed uacuum an
lanifice seu notarium a sinistra & duos ht pro
gressus militares qa an medicum pot se pone
in spatio uacuo & quadro nigro: ubi situatur
tabernarij. Sic ergo quantum ad quatuor quadro
rex militum naturam in progressu sortitur Alphitis
uo naturam sortitur quantum ad duos progressus
qa a dextris pot ponere se in quadro albo &
uacuo an tabernarium Istos aut progressus ht du
est situatus in proprio loco hns eos in uirtute
anteq moueri incipiat. Postq aut moueri
incepit: no pot ptransire nisi ad unicum quadrum
& tunc naturam popularium in progressu sortitur
Merito eq hac naturam omnium popularium rex hnt
qa cu omnis uirtus: qua est in membris sit a
capite & motus totius corporis principium &
uita sit a corde sic omnes subiecti regie digni
tati: qcqd hnt a rege debet cognoscere ser
hre et qd alij hnt p executionem: & continua
aparitia ex motu & progressu eor rex co
tinet in uirtute Militum eni uictoria iudicium
prudetia uicarior seu legator auctoritas re
gina cotinetia popularium concordia: no ne
omnia honori regis & gloria ascribuntur in progres

su aut suo cu moueri pmo debet linea etiam
ante populares sita no excedit. Aternario aut
nuo omis scachus moueri incipit: qa ternarius
nus cotinet partes: quae constituunt primu
pfectu numeru: q est senarius. Na ternarius
habet unu/duo/ & tria: quae simul iuncta i sena-
riu surgut: q est pmus nus pfectus: & signi-
ficat in hoc loco sex psonas notatas: quae regni
pfectione constituunt Regem/ Regina/ Iudices/
Milites/ Vicarios/ & Populares a tribus ius
in suo primo motu rex incipere debuit ut
pfectione uita ta inse: q in alijs se hre oste-
deret. Postq aut rex moueri incepit ducit
post potest secum regina scdm modu: q dicitur
in pgressu in capto de pgressu ipsius. Na re-
gina sequitur regem ad duo loca angularia ni-
gra ad modu alphilis: & ad locum indirectu
ad modu rochi in quadro nigro an medicum
In hoc significat qd mulieres no possunt uedere
aut pmittere aliqua uiaia sine uiri uoluntate
& si uiaiu aliqd ipa pmiserit uiuete uiro
uiro q contradicete non pot reddere si uo uir
ad locu aliquem ire uouerit sine ea pot red-
dere imo si ipam uir secum ducere uoluerit
eu seq uxor tenetur cuius ratio est qa caput
mulieris est uir: uirq aut caput mulier no

Uiro & uxore

est Cū uō quantū ad eaquē m̄rimonij s̄ pa
res sint: q̄a uir p̄tate corporis sui nō h̄t sed
mulier: & mulier p̄tate corporis sui nō h̄t
sed uir. Sic cōtigit hōnem uelle p̄ficisci ad loca
lōginqua mulier de iure p̄ m̄rimoniale de
bitū ad illa loca p̄t a uiro req̄rere se uelle
cōducī: & ille mulieri tenet̄ in tali uolūtate
seruire. & iō cū rex moueri incipit regina
moueri p̄t: nō aut̄ ip̄a mouet̄ semp̄ & ip̄m
necesse est. Quia uō quatuor p̄m̄a linea
quadratorū s̄ infra regni sp̄tiū ad tres p̄m̄a
rex in p̄prio loco situatus p̄t accedē. Cum
illā tertiā p̄gredi cepit non nisi in uno qua
dro p̄cto potest p̄uenire. Nā dū est infra
regnū securus rex credit̄: iōq; cōceditur: ut
ad sp̄tia infra confinia regni possit p̄gredi.
Cū ad bellū ultra regni sui confinia exiuerit
uno quadro p̄gredi sit cōtentus: p̄sona enī
regis p̄ mille alijs computat̄: & iō cū bellij
piculis se exponit eū tempate & caute p̄
gredi necesse est. Nā capto eo ut mortuo ut
incluso uires oīum bellantiū deficiūt: & iō
ip̄m cautū in p̄gressu belli esse necesse fuit.
Licet aut̄ sic caute p̄cedat: ut unū qua
drū punctū & post primū motū excedere
nō possit n̄lla tamē lege stringit̄ q̄n ad om̄em

partē siue indirectū pcedēdo siue retrocedē
do siue adextris siue a sinistris siue in angu-
lis tā nigris: q̄ & alijs pcedat nunq̄ tñ pōt
se ponē inmediate in bello iuxta regē adue-
sariū sed in t̄tio semp quadro oportet eū ab
aduersario rege distare: Quē pgressū iō inue-
tū credimus q̄ licet omib; alijs lex sit posita
in certis locis & terminis pcedendi. Regē tā
q̄ dñm a tali lege congruum fuit esse immu-
nē & q̄ reges in bello nunq̄ sibi ipis poss̄
ppinquare: ideo ceteris captiuitatis nulla ipis
regib; pōt parere uictoria: Quo enī regno rex
posset gaudē: si n̄llos sibi subiectos h̄ret sup̄sti-
tes: de nobilitate regia q̄tari absq; subiectorū
multitudine uanū: atq; ridiculum. Cōtingit
aut regi in hoc ludo inuehēdo dia frequēter
p aduersarios tā nobiles: q̄ populares. Schac.
Q̄ est ius mihi fatias & hoc fit nisi caterua
suorū, aut fortitudine, aut sapia muniatur
Quod iō fit: cū regis regimē: aut n̄m̄iū in iu-
stum aut durū est: sepe subiecti bellare desi-
stūt: ut sic p aduersarios rex admittat dñm
Sape enī cum necessitas iminet proelij populus
& miles a principe susceptas iniurias ad mentē
reducat & sic cū intra urbē uindicare sup̄ pn-
cipē eas nō possint occasione proelij extra ad

ibi nigra: & ubiq; nigra est ubiq; castra & reue-
retia esse debet. & q̄a mulieres nō debēt nimis
discurrē iō extra tertiā lineā in p̄gressu nō nisi
uno quadro discurrēt; licet enim mulieres
infra t̄minos sint secure sociate p̄ suos extra
t̄minos regionis p̄pria suscepta debēt procedē.
& omēs uiros suspectos debent h̄re. **Na dina**
filia iacob p̄ri arche uirginitatē seruauit dū
in domo fratru suoz. q̄tūt. Sed statū cū cu-
riose ad uidendū alias regiones exiuit a filio
sichem corrupta fuit. Seneca dicit qd̄ mu-
lieres: quae malā faciē h̄nt saepe impudicā s̄t.
Nō enim illis deest auius: sed corruptor. Plinius
dicit: qd̄ p̄ter mulieres pauca aīalia coitū no-
uē grauida. **Nigra** faciem ad omēm uitiorū
aspectū h̄re debēt ne ab alijs sollicitate de inco-
tinētia diffamētur. Ouidius. **Quae** dat: quae ne-
gāt gaudēt t̄n esse rogata. **Ludūt** formosa
casta est: quā nemo rogauit. Scalpurius. **Mobi-**
lior uentis o femina. **Iuuenalis**. **Cognoscat**
mulier qd̄ toto fiat in orbe. **Prima** uidet famā
rumoresq; illa recētes. **Excipit** ad portā. Fugi-
āt ergo curiositatē: & uiarū discursū: si castita-
tē seruare cupiūt: & haec de p̄gressu reginae
dicta sufficiāt;

Seneca

Plinius

Ouidius

Scalpurus

Iuuenalis

Capitulu quartū de p̄gressu & motu alphiroz;

partē siue indirectū pcedēdo siue retrocedē-
do siue adextris siue a sinistris siue in angu-
lis tā nigris: q̄ & alijs pcedat nunq̄ tñ pot
se ponē in mediate in bello iuxta regē adue-
sariū sed in t̄tio semp quadro oportet eū ab
aduersario rege distare. Quē pgressū iō inue-
tū credimus q̄ licet omib; alijs lex sit posita
in certis locis & terminis pcedendi. Regē tā
q̄ dñm a tali lege congruum fuit esse immu-
nē & q̄ reges in bello nunq̄ sibi ipis possit
ppinquare: ideo ceteris captiuitatis nulla ipis
regib; pot patere uictoria. Quo enī regno rex
posset gaudē: si n̄llos sibi subiectos h̄ret supsti-
tes: de nobilitate regia glari absq; subiectoꝝ
multitudine uanū: atq; ridiculum. Cōtingit
aut regi in hoc ludo inuehēdo dici frequēter
p aduersarios tā nobiles: q̄ populares. Schac.
Q̄ est ius mihi fatias & hoc fit nisi ceterua
suoꝝ, aut fortitudine, aut sapia muniatur
Quod iō fit: cū regis regimē: aut n̄m̄iū in iu-
stum aut durū est: sepe subiecti bellare desi-
stūt: ut sic p aduersarios rex admittat dñm
Sape enī cum necessitas iminet proelij populus
& miles a principe susceptas iniurias ad mentē
reducit & sic cū intra urbē uindicare sup p̄n-
cipē eas nō possint occasione proelij extra ad

ibi nigra: & ubiq; nigra est ubiq; castra & reue-
retia esse debet. & q̄a mulieres nō debent nimis
discurrē iō extra tertiā lineā in p̄gressu nō nisi
uno quadro discurrēt; licet enim mulieres
infra t̄minos sint secure sotiāte p̄ suos extra
t̄minos regionis p̄pria suscepta debent procedē.
& omēs uiros suspectos debent h̄re. **N**ā dina
filia iacob p̄ri arche uirginitatē seruauit dū
in domo fratru suoy q̄tūt. Sed statū cū cu-
riose ad uidentū alias regiones exiuit a filio
sichem corrupta fuit. Seneca dicit qd̄ mu-
lieres: quae malā faciē h̄nt sepe impudicae s̄t.
Nō enim illis deest aūis: sed corruptor. Plinius
dicit: qd̄ p̄ter mulieres pauca āalia coitū no-
uē grauida. **N**igra faciē ad omēm uitiorū
aspectū h̄re debet ne ab alijs sollicitate de inco-
tinētia diffametur. Ouidius. **Q**uae dat: quae ne-
gat gaudet t̄n esse rogata. **L**udūt formosae
casta est: quā nemo rogauit. Scalpurius. **M**obi-
lior uentis o femina. **I**uuenalis. **C**ognoscat
mulier qd̄ toto fiat in orbe. **P**rima uidet famā,
tumoresq; illa recētes. **E**xcipit ad portā. **F**ugi-
āt ergo curiositatē: & uiaq; discursū: si castita-
tē seruare cupiūt: & haec de p̄gressu reginae
dicta sufficiāt;

Capitulū quartū de p̄gressu & motu alphiloy;

Seneca

Plinius

Ouidius

Scalpurius

Iuuenalis

LPHILORVM.

uō progressus ta-
lis est. Nam se-
de propria ille q
est niger ad dex-
terā regis collocat. Quir
uō est albus ad sinistram
reginæ situatur. & dicū-
tur albi & nigri nō ex
colore substantiæ: sed ex loci siti-
atione: siue
ergo albus siue niger sit dū in propis locis si-
tuati s̄ possunt ad duo loca pambulare
Dexter enim q niger est uersus dexterā p̄ges
se in spatio nigro / & uacuo an agricolā locat.
Q & cōgruū fuit: ut iudex possessiones / & la-
boreria scdm iura sibi credita defenderet /
Idem uō ip̄e uersus sinistrā p̄ges ad spatium
nigrū / & uacūū ante medicū pambulat: qd
satis cōgruū fuit: qā rōne scientiæ medici /
& iudices s̄ affines licet officio differant
Sicut enī medicus h̄t curare corpora & ad
sanitatē reducere: sic & iudices h̄nt cōsas r̄
cōtentioēs sanare / & reducere ad concordie
unitatē: Sinister uō: q albus fit est dū h̄t
ex propo loco progressus unū uersus dexterā
ad spatium album / & uacūū ante mercatorē

& hoc q̄a mercatores saepe indigēt cōsilijs &
lites eorū p̄ iudices hnt terminari. Alium
progressum h̄t uersus sinistra ad spatium
album uacū an̄ ribaldos & lufiores. & q̄a
tales saepe rixas: & q̄ncq̄ furta comittunt
p̄ iudices hnt puniri. Est aut̄ sciendū: q̄d alphi-
les semp procedūt de tertio quadro. & ter-
tiu semp seruado propriū sitū in forma: ut
si est niger semp inde nigro: & si est albus
semp inde albo. & hoc p̄cedendo semp in angu-
lo angularis enī p̄cessus significat cautela
quā semp in suis p̄cessib; debet h̄re. Tria uō
quadra representāt tria quae debet iudex
attendē: q̄a iustas causas debet fouē. Recta
consilia dare sine p̄sonarū acceptione
sed allegata sentētia diffinire unde iudex si-
cut & alphilis aut semp albus aut semper
niger est. Est & sciendū: q̄d dexter q̄ est ni-
ger a propo quadro: ubi iuxta regē residet &
uersus dexterā p̄cededo: & ulterius uersus si-
nistrā declinando deinde ad dexterā redeū-
do uersus sinistra in sex stationib; & progres-
sionib; totū tabuleriū circularit̄ pagit. Et tūc
tūc in loco: ubi p̄mo situatus fuit se inuenit
collocatū. Eodē mō & sinister: q̄ est albus p̄ce-
dit: q̄d patet inspiciētī: cuius significatio ac-

capitū Quia licet omnis perfectio debeat esse in
regno sume debet esse in illis: q̄ regi & regi-
nae hnt consule. Nulla enī ardua & dubi-
a debet rex attemptare: nisi iudiciū & sapiē-
tiā suorū consiliū interueniat: & iō perfectos
necesse est eos esse tā scia q̄ morib; & hoc
representat motus ille: quem deternario
internariū quadrū progrediētes tenet in
senario nūo: q̄ primus est perfectus motum
pfitiūt circulare: Qui motus perfectus est eo
quod finē coniūgit pncipio & haec de pro-
gressu alphilorū dicta sufficiant;

Capitulū quintum de progressu & natura militū;

VNC autē admili-
tū accedētes p̄gre-
sū dicamus. Q̄ mi-
les siue sit dexter

siue sinister cū dexter est
albus: & sinister est niger.
Motus autē eorū talis est q̄
quilibet eorū hant naturam
hē: ut albus p̄grediatur ad
nigrū quadrū: q̄ declinat in alphilorum
quadrū: sicut patet de milite dextro: q̄ albus
est: & tres p̄gressus in loco p̄prio situatus hē.
Vnū uersus dextrā in loco nigro an agricolā

& congrue: q̄a cū agricola laborat: & agros
colit: eū miles custodire debet: ut sibi ip̄i &
militi ac eq̄s pabula colligat: & ministrat
Scdm̄ progressū tenet monedo se: & ponedo
an̄ lanificē in spatio nigro / & uacuo & illū
debet protegere: q̄ uestes / & alia necessaria cō-
povi tegumenta opantur / & facit. Tertium
pgressum h̄t uersus sinistra in loco ubi mer-
cator situatur ante rege: q̄ locus est niger
& congrue: q̄a miles personā regis tanq̄
ppriā debet defendere & tueri Cū uero p̄mū
locū uersus dextrā tenuerit quatuor quadra
circuit mediū tabulerij decurrerit octo qua-
dra p̄stringit Eodem mō est de sinistro: q̄ scdm̄
sitū propum niger est semp̄ albus fit: & eodem
mō ad bellū progrediēs sua uirtute crescit / &
multiplicat̄ in quadris Cū enī niger uersus
rege / & albus uersus eudē pambulat. unus an̄
regina: ut sinister alius ante rege: ut dexter
se locat quasi rege & reginā ad modū coronæ
cingētes s̄t Cū uō ad bellā descendētes: & cam-
pū regentes sibi ip̄is inuicē obuiat militaris
uirtus se in eis p̄fectius manifeste stat Miles
enī cognosci nō p̄t: cuius pugnae sit nisi cū
certando uirtute mostrauerit cuius signum
p̄bitati potius attestatur: q̄ uitio. Credibile nāq̄

est eū: q̄ in p̄ncipio timore concutit̄: cū ad bellū
uenerit constātius agē: nec terga uertē cū ad
hoc puenit: ubi timor mortis a natura an̄
p̄uēsus nō uidetur p̄sentialit̄ iminere: sed
bellando fortiter: rep̄cutit: qd̄ natura in p̄ncipio
ip̄i uirtuti irascibili ministrauit Magni enim
animi est considerato arduo/ & piculo nō cedē:
sed cōstāter se ulro hostib; bellando offerre. Q̄
& milites representāt: cū in p̄ncipio progredi
nō possint: nisi ad tria quadra: & circa fines
regni. Cū uō circa fines exiliūt tā cordati &
uirtute assūpta usq; ad viij. quadra p̄siliunt.
ac in uetos hostes p̄sternūt Sic est de om̄i hōne:
q̄ de se hūilia sentit dū expositus fuerit uir
tute clarius. Qui enī se humiliat exaltabitur.
& hæc de militib; dicta sufficiāt;

Capitulū sextū de p̄gressu rochor; & motu;

OCCHORVM

seu legator; aut
uicarior; p̄gressū
talis est Dexter;
enī niger est: sini-

ster uō albus. Cum omēs
scacchi fuerit in locis pro
p̄is situati tā nobiles q̄ po
pulares hoc attendendū est

quod tamen rex: quam alij nobiles: quam & populares habent uirtu-
tialiter: ut ad certos terminos possint progredi
Soli autem rochi cum sint inclusi nullam habent actu
progrediendi uirtutem nisi eis per nobiles/aut popu-
lares uia fuerit expedita Quod ideo est: quia cum ipsi
sint uicarij & legati eorum auctoritas uirtutem
non habet donec egressi inceperit exercere intra ergo
palatium regis residentes legatione fungi non possunt
Statim autem cum exiuerint uti possunt auctoritate a
rege sibi concessa. Eorum enim magna est cum persona
regis gerant. & ideo uacuo tabulario existente per
totum tabularium quasi per regnum discurrunt. &
tam in albo: quam in nigro eorum quilibet siue dexteram
siue sinistram fuerit totum currit. si tamen uacua
tam a suis: quam ad ab aduersarijs inuenerint expe-
ditum Cum enim aliquis eorum in angulo tabularij se in-
uenerit ad duas lineas quadratorum quantumcumque
extensas potest progredi & moueri. Cum uero in medi-
o tabularij se inuenerit quis Rochus quatuor
lineas quadratorum pambulare poterit. & scien-
dum: quod rochi nunquam progrediuntur in angulum: sed
semper in tectum siue antecedat/ siue reuertatur
omne enim quod regi subditi sunt tam bonis: quam malis
auctoritas uicariorum clare debet patere quam
sit recta/ & iusta Tanta uero uirtutis sunt in bello
ut ipsis solis duobus liceat aduersarium regem depo-

nere, ac captū regno p̄uare sicut factū est cū
Cinus rex psar & Darius rex medar Balda
sar Babiloniae regē nepotē Euilmoradag sub
quo hic ludus inuētus est. una nocte regno
& uita p̄uauerūt. & haec de progressu rocho
q̄ dicta sufficiāt;

Capitulū septimū de progressu populariū oī
um & natura;

ANIVM popula
riū unus progres
sus est. Nam apri
mo quadro ubi si
tuati s̄t progredi possunt
ad tertiū quadrū. eo quod
quasi securi infra regni cō
finia consistūt. Cū uero
extra regni terminos pro
siliūt uno quadro contēti semp̄ indirectū ascē
dūt. Nūq̄ tñ reuertūtur. In rectū uō eūtes cu
rāt p̄ uirtutē acquirere. qđ nobiles situati reti
nēt dignitate. unde si sic p̄ milites & alios no
biles adiuti fuerūt. qđ ad lineā aduersariorum
nobiliū quadrā pueniāt p̄ uirtutē acquirūt qđ
reginae de grā est cōcessum. Nā si qs eorū pate
rit ad dictam lineā puenire. si albus fuerit. ut
est agricola lanifex Medicus & ciuitatis custos

Regine dignitate acquisita retinet: ut redeūdo uersus propria in primo progressu, ac incertis omnibus: ut dictum fuit in capitulo de progressu regine tenebit. Si uero aliquis popularium niger fuerit: ut est Faber, Mercator, Tabernarius, & Ribaldus. Eodem modo indirectum ad lineam aduersariorum nobilium sine damno puenit puritate regine nigre dignitate & progressum accret. Est autem sciendum: quod populares ascendentes in tectum: si que nobilem & popularem inuenit aduersarium & hoc in angulis ipsam a dextris & a sinistris capere ut occidere potest. Cum enim tales hant suspecti: ne personam popularis in directum ascendatis ut res ipsius uelint diripere: & lex omnis uelit: ut uiri uiri repellere liceat cum moderatione ut moderamine inculpate tutelae: alter aduersarius in angulo dextro tanquam personae insidiatore alter in sinistro tanquam rerum suarum inuasore capere potest. Ad album uero uel nigrum quadratum ascendendo in recta linea: uel in angulis progreditur: popularis nuncquam autem rectam lineam dextram uel sinistram seu retrocedendo progreditur. Nemo tales populares despiciat quia tam ad impium: quam ad summum pontificatum uirtutibus praeditos & gratias legimus puenisse. #

Cum Siges quidam nomine armis & diuitijs esset

in opulētissimo libiæ regno inflatus aīo & rex
impio: & uenisset ad hospitium apollinis sciscita-
turus an aliqs mortaliū se esset felicior ex
abdito sacrorū specu uox insonuit: quæ ei præ-
tulit quendam populare: q̄ uocabat̄ agalaus
Sophidius hic erat paup̄imus reb; animo uō
diues: & ætate senior: q̄ terminos agri sui nū-
q̄ excesserat Sic ergo apollo magis approba-
uit securitate abalā Sophidij rude tugurium
q̄ triste curis & solitudinib; aula regis
gis ditissimi magis enī approbavit paucas gle-
bas paucioris ex partes: q̄ horeā libiæ pingui-
simā moetu refertā Nic paup̄ agalaus uirtu-
osus & securissimus ubiq; fuit. Quāto enim
homo est natione inferior uirtute superior tāto
gloriosior redditur: & famosior Virgilius lom-
bardus origine: natione matuanus p̄sapia hu-
mili ortus: sapiā tñ maximus & eximius poe-
tarū toto orbe terrarū claruit Cū enī ei semel
qdā diceret: qd̄ uersus homeri opi suo inseret̄
& dicit esse magnarū uirū claudm ex autē de
manu herculis & hæc de p̄gressu popularium
sufficiat dicta;

Capitulū octauū: & est opis totius repetitio;

REVITER inquantū poterimus omnia
p̄strigentes: quæ sup̄ius diximus dicimū

Virgilius

huc ludū inuētū t̄p̄e Eulmoradaq regis babi-
lonia: eū aut̄ inuenit Aereses/ seu philometor
phs Causa aut̄ quare ip̄m inuenit fuit regis
corruptio. hęc tria patent̄ in p̄mis trib; capitu-
lis tractatus p̄mi. cū enī rex malus esset/ & r̄
impius: & nō posset correptiones substinere:
sed & correptores occideret: & multos iā pru-
dentissimos occidisset populus: q̄ multū trista-
batur de regis uita mala rogauit dictū phm
ut regē de sua uita inceperet Q̄ cū philoso-
phus populo alegaret mortē sibi sine dubio
iminere si id faceret populus ait. Certe ante
debes mortē elligē: q̄ qd̄ in p̄plo fama uolet: qd̄
regis uita detestabilis sit tuo cōsilio Maxime cū
eum incepare nō audeas: ut tu dicis: Q̄ audies
phs populo p̄misit regē corrigē: & cogitare ce-
pit modū: quo & mortē euaderet: & populo r̄
promissū seruaret: & tūc phs ad mentē se to-
taliter cōtulit. Scaccheriū cū .lxiii. quadris
inuenit: ut dictū est in capto de scaccherio.
Formas scacchorū ad formā humanā de auro/
& argēto composuit: & formauit scdm̄ quod
diximus incapitulis de formis scacchorū: &
tractatu sc̄to & tertio. Progressū aut̄ descrip-
sit eorū: & motū scdm̄ quod dictū est in quar-
to tractatu Cū aut̄ dictus phs sic ludū totū

ordinasset: & iā corā multis in regis aula lu-
dere incepisset: placuisset autē ludus omib; rex
supuenit: ludē desiderauit. & tūc p̄hs regē
de ludo: & de p̄gressu scacchor; incepit docere
Dicedo p̄mo quō mō rex debet h̄re clemētiā
Iustitiā cōtinentiā scdm qd̄ patet in capto
de forma regis. Docē & cepit de forma regie:
& de eius p̄gressu: dices quales mores regina
debet h̄re. Docē & de alphilib; tāq; de iustis
iudicib; & consiliariis: quos in regno necesse
est esse. Itē de militib; q̄ fideles: q̄ sapientes
q̄ liberales esse debet. Item de uicariis regis &
morib; sicut dictū est i p̄cedētib; capitulis
de formis nobiliū. Docuit & quō mō popula-
res debet intendē artificijs suis: & in eis serui-
re nobilib; Quare & s̄ ante nobiles situati
ut habet i tractatu quarto capitulo de scac-
cherio Cū ergo sic p̄hs p̄dictus uitā regis cu-
rialiter reprehendisset: quasi reprehēdēdo re-
p̄ & nobiles in ip̄o scaccherio situatos Rex
ā p̄ho requisiiuit: qd̄ sub poena capitis sibi di-
ceret quare hūc ludū inuenisset: & quid eū
inuenire mouisset. Tūc p̄hs timore coactus
respondit quō mō populo regenti promiserat
quod regem corrigeret. Sed cū timeret mortē
uidēs quod ip̄e rex alios sapientes occidisset eo

qd̄ tante fuisset audacia: qd̄ ip̄m increpare
ausi fuisset dixit se in anxietate positum &
qualiter uitā seruaret: & modū curiale cor-
reptionis regis posset inuenire Cogitatione
autē maxima precedēte hūc ludū inuenit
ut & regis meliorāe posset curialiter corri-
gendo uitia tertiæ p̄sonæ formata in ip̄o scac-
cherio ad memoriam & in publico reducendo
ut ip̄e rex: q̄ ludū discere cupiebat dicta de
tertia p̄sona tāq̄ dicta sibi attenderet: & sic
salte uita: & mores. **A**ddidit & se hūc lu-
dū inuenisse: ut nobiles & habundātes in
diuitijs: & pace temporis gaudētes otiosita-
tē uitaret p̄ hūc ludū dū ludendo delectare-
tur in ip̄o ac esset attentus. **U**lterius ut dare
materiā meditandi multis: & inueniendi
uarias rōnes: & modos tā ludendi: q̄ etiā
loquendi: & scribendi sub eo. **R**ex autē au-
ditis huius mōi causis rogatus & qd̄ nobile
correptionis modū dictus p̄hs inuenisset &
philosophū regratiado uitā & mores ad mā-
datū & ad modū: quē p̄hs eū docere uoluit
p̄mutauit. Sicq̄ factū est: ut rex q̄ prius erat
inordinatus & impius iustus fieret ac corā
oīum oculis in uirtutib; & morib; gratiosus
Sine uirtutib; enī uitā ducē bonis nō est.

opus: sed bellua. Igitur ad illu[m] recurramus
q[ui] est uirtus: a quo omnis uirtus manat: &
gratia. Ut nobis cui donauit pro modo aliqd
ad honore[m] nobiliu[m] dicere det gratia[m] in presenti
ut in perpetuum possimus cu[m] ipso uiuere & regna-
re. Hunc autem libellu[m] ad honore[m] & solatium
nobiliu[m]: & maxime iudu[m] scientiu[m] Ego frater
Iacobus de Cassolis ordinis predicatoru[m] com-
posui. & ad huc fine[m] p[er]duxi donante illo: a
quo descendit omne[m] datu[m] optimu[m] & per-
fectu[m] Deo igitur sit honor & gloria in secu-
la seculoru[m] amen;

DEO GRATIAS AMEN;
TEXOOS

Præcepta legis Mosaiæ

Primum Non habebis deos alienos corā me
Secundū Non assumes nomē dei tui in uanū
Tertium Memeto: ut diē sabati sanctifices

& hæc sūt
in p̄ma tabula

In secūda tabula sūt ista septē

Primū Honora patre tuū & matre tuā.
Secundū Non occides manu: ut mēte: ut cōsensu: ut consilio.
Tertium Nō moechaberis. i. nō comiseris alieni excepto
Quartū foedere matrimonij.
Quartū Nō furtū facies.
Quintū Nō dices contra proximū tuū falsū testimoniū.
Sextū Nō concupisces domū pximi tui: nō seruū nō acillā.
Septimū Nō desiderabis uxore eius.

Versus

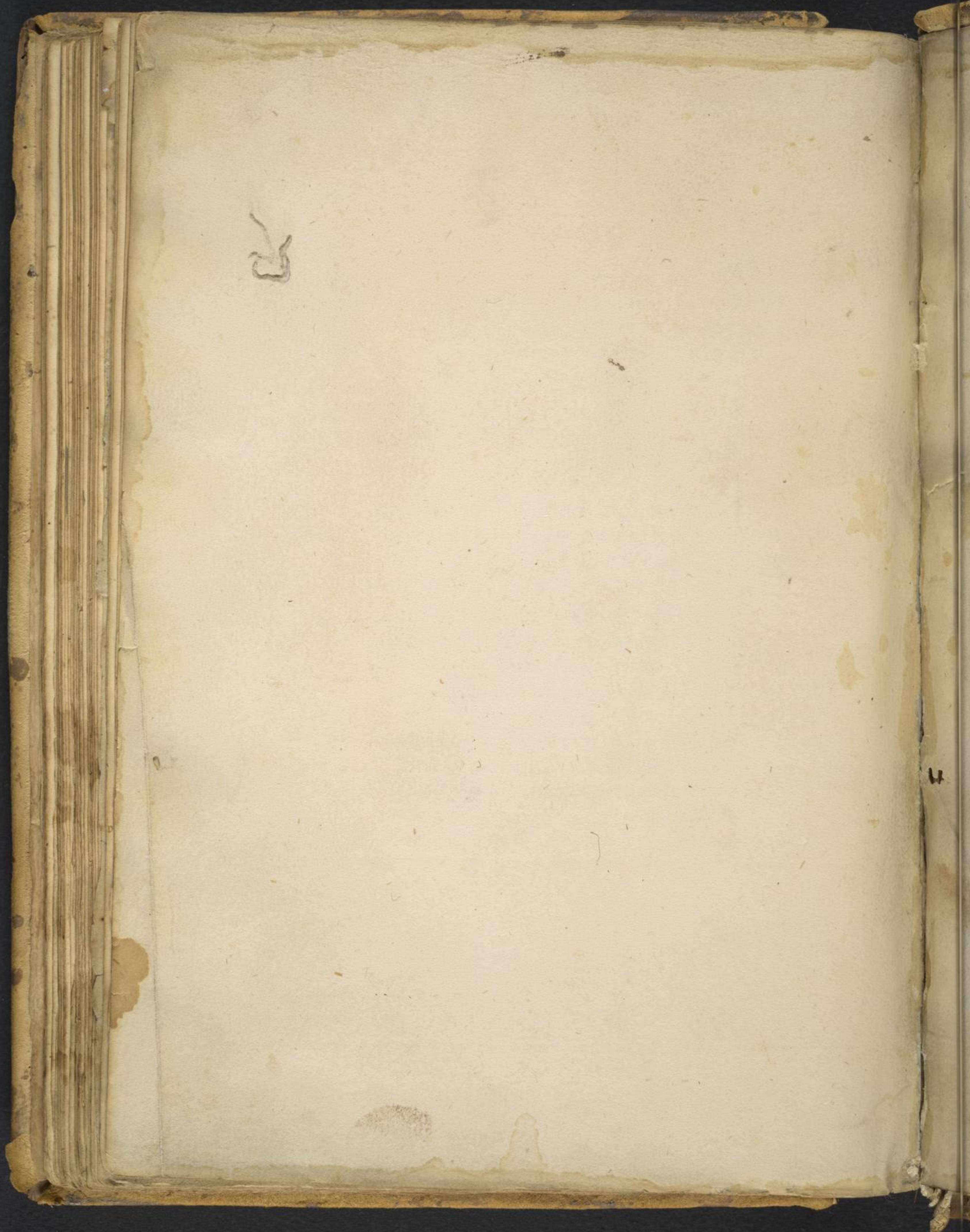
Vnū crede deū: ne iures uana p̄ ip̄m.
Sabata sanctifices: & uenerare parētes.
Nō sis occisor: fur: moechus: testis iniquus.
Vnicuiq; thoy resq; caueto suas.

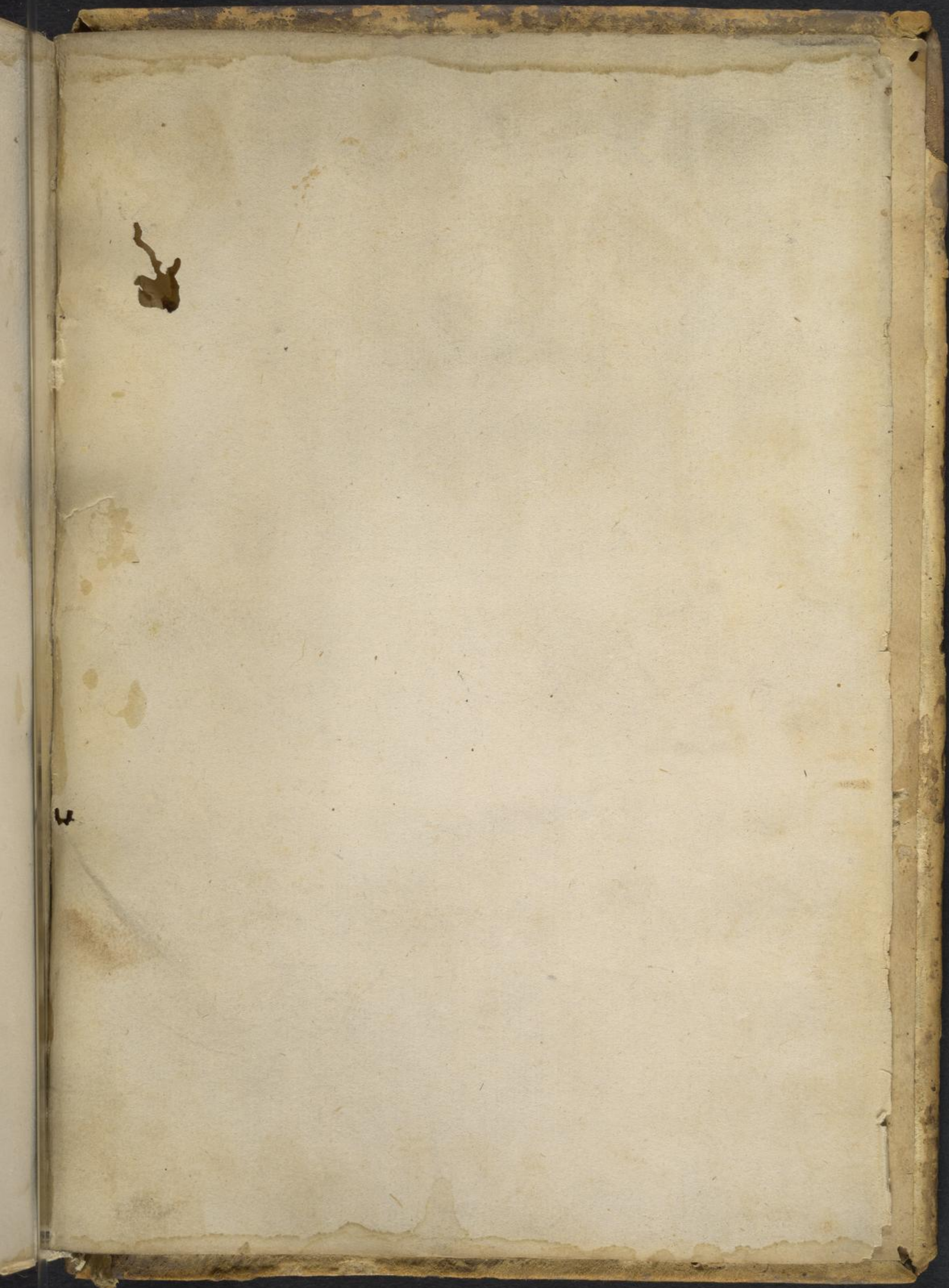
& nota qđ præcepta negatiua obligāt semp
& ad semper;
Affirmatiua uō obligāt semp & sed non ad
semper;

5

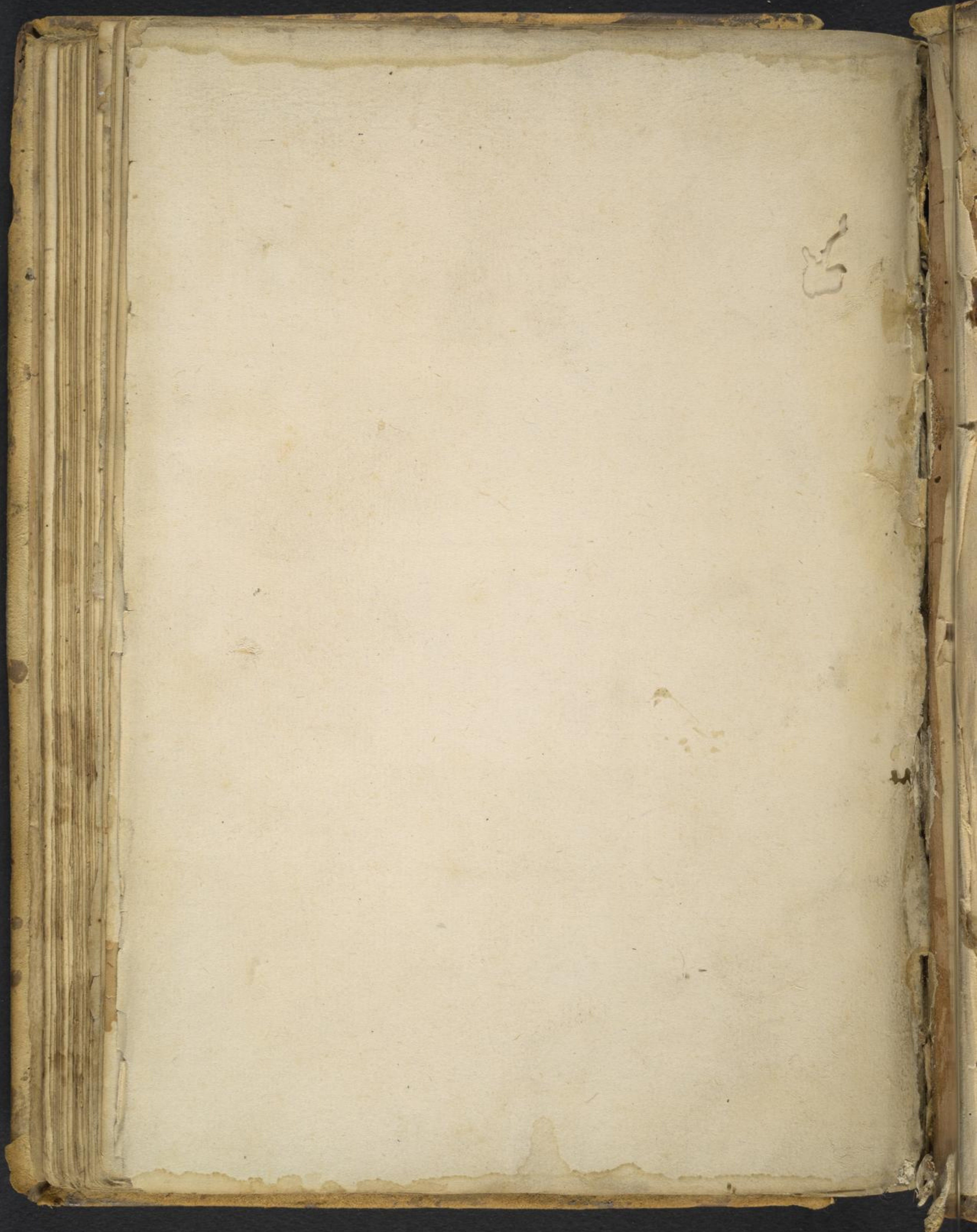
Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

٦٤

3

0472. adi. xxvj. de giugno venerdy post
xij. oram. znuj fraz deana.
Natus fuit filius masculus p[er] p[er]m[an]entem
a nra m[ater] filia. nomine.

Esse memor et subca florentino
dno Joh[ann]i d[omi]ni p[er]m[an]entem s[er]v[an]tem
in dno malatesta. z bndj. Crmby
florentino

Es

7

1570
1571

